

9-ik szám. Március 3. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1867.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Matcovich Gáspár.“ — „A szörnyű titok.“ *Vadnai Károlytól.* — „Gyulai vár.“ *Hajósi Ottótol.* — „A meghülésről.“ *Dr. Wieneről.* — „Krétai menekvők.“ — „Az oláhok délkeleti Magyarországon.“ *Ember Györgytől.* — „Levelek Párisból.“ *Irányi Danieltől.* — „Levél Hollandiá-

ból.“ *Kálosi Lipóttól.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.* — „Vegyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“

Képek: „Matcovich Gáspár.“ — „Gyulai vár.“ (Rajz. *Stuhlmüller.*) — „Menekvő krétaiak.“ — „Az erdő belsejében.“ — „Karikatura.“

Ujdonságok.

—v— (Az alsóház csüörtörtöki, azaz febr. 28-dikai ülésén) gr. Andrássy Gyula bemutatta a felelős miniszterium tagjait: gr. Festetics Györgyöt, a király személye mellett, b. Wenckheim Béla bel-, b. Eötvös József kultusz-, gr. Mikó Imre közlekedés-, Horváth Boldizsár igazság-, Gorove István kereskedelmi- és Lónyay Menyhért pénzügyért, s a miniszterelnök rövid beszéde után az ülés föléllára felfüggesztetett, mely idő alatt a miniszterium tagjai a felsőházban is bemutatottak. Erre a miniszterium részéről b. Wenckheim szólt, kérve a ház támogatását. — A miniszterium ezen ülésben négy rendbeli javaslatot terjesztett a ház elé, melyek elseje az adók behajtása, másodika a hadsereg kiegészítése iránti meghatalmaztatást tárgyalja; a harmadik előterjesztés illel a megyehatóságok, s a negyedik az 1818-diki sajtótörvények s az ezekkel kapcsolatban levő esküdtszékek föl- és illetőleg helyreállítását, mely javaslatok fölött a ház rövid napok mulva tanácskozzand.

—(István főherceg, Magyarország utolsó nádora,) 1817. sept. 14-én született. Atyja József főherceg volt, ki egy félszázadon át ült Magyarország nádori székén, anyja, Hermina főhercegnő, az Anhalt-Bernburg-Schaumburgi hercegi házból származott. Anyja ugyanaz nap, melyen a főherceget világra hozta, szülés-fájdalmak között meghalt. A főherceg gondos nevelésben részesült; több európai nyelvet beszélt folyékonyan s atyja oldalánál az állam- és nemzetgazdasági tudományokban alapos ismeretekre tett szert. Nagy barátja volt a természettudományoknak, azért a m. kir. természet-tudományi társulat öt fővédnökének választá, és e minőségben a társulat fölvirágzását pályadíjakkal nagyban előmozdította. A tudományok mellett az ifju főherceg gondos testi nevelésben is részesült, és már életének tizenötödik évében ügyes és merész lovag volt. — Az 1838-iki nagy árvíz alkalmával, midőn atyját a betegség ágyhoz bilincselé, az ifju főherceg, ki még nem töltötte be a 21-ik évet, erélyes kézzel vezette a mentő intézkedéseket. Mielőtt a közpályára lépett volna, utazások által akarta ismereteit szélesíteni. Ezért 1841—1843-ig, tehát három egész évet utazásokon töltött, mely alkalommal bejárta Európa nagy részét és vizsgálódásai tárgyaul különösen az európai államintézményeket tette. Miután ekként a gyakorlati pályára teljesen elkészült, 1844-ben Csehország helytartójává neveztetett ki. Atyja halála után öt jelölték ki a magyar nádori székre. A főherceg beutazta Magyarországot, és körutja diadalmenethez hasonlított. Nádori működési köre csak rövid időre terjedt, de annál végzettszerűbb volt. 1849 óta anyai örökségén Schaumburgban élt, visszavonulva minden politikai működéstől, de azért tevékenyen. Várlakát nagyobbítottá, szépítetté, s a tudomány és jótékonyosság csarnokává alakítottá. Ő nemcsak finom műveltségű férfi, hanem nagy emberbarát is volt. Várában jól fizetett két tanító által 40 gyermeket taníttatott s a kisdedek sehol sem tódultak oly szívesen a karácsonfa kö-

rül, mint a schauburgi főhercegi termekben. Így élt az üdvözült főherceg hazájától távol. Béke hamvaira!

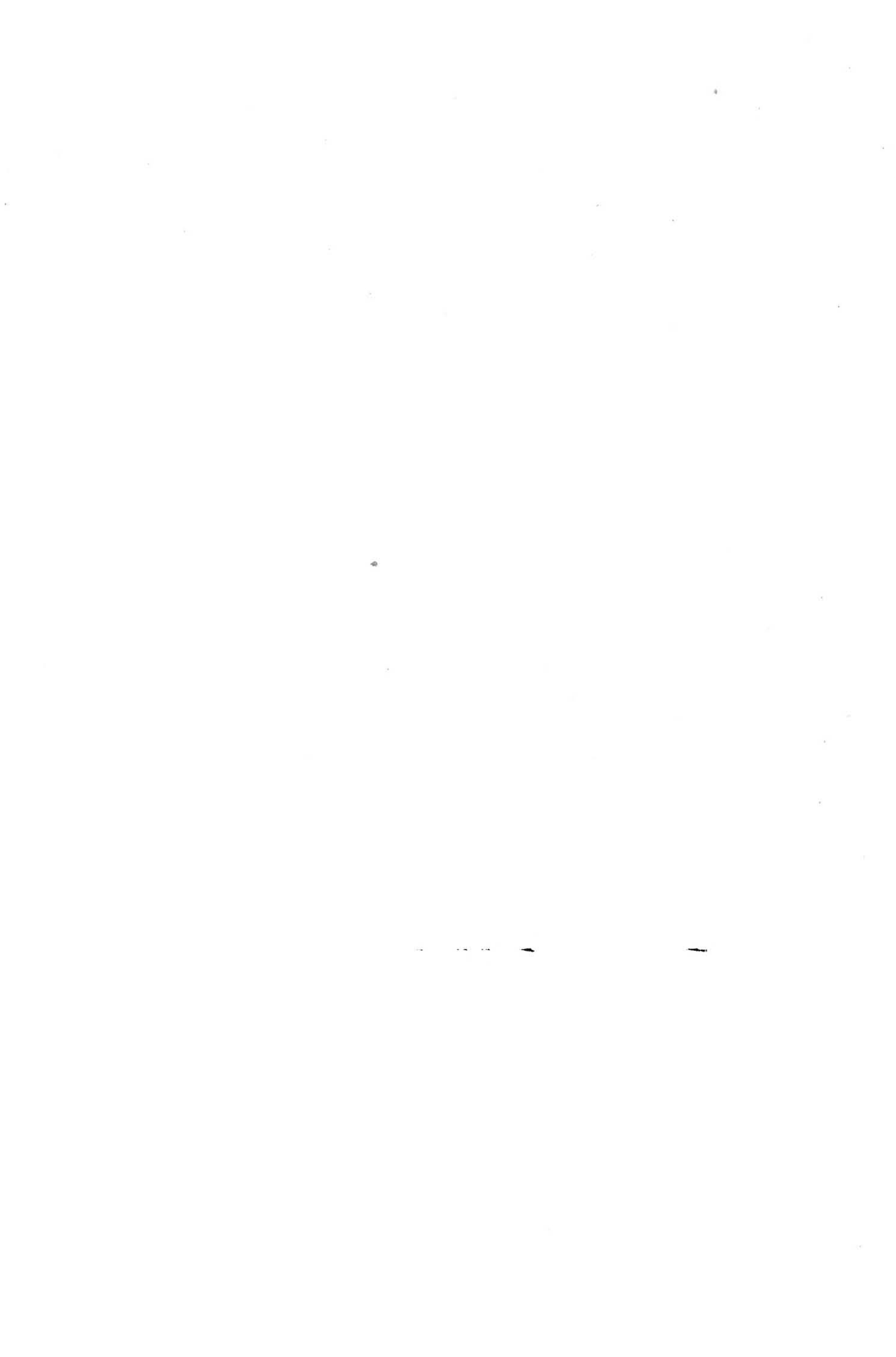
* (István főherceg) jól ismervén gyógyíthatlan betegségét, már régebben elkészítette végrendeletét. Mint beavatott körökben állítják, átalános örököse József főherceg. A jótékony intézetekről és tudományos társulatokról gazdagon emlékezett meg a boldogult, s nevezetesen Magyarország újabb bizonyítékát fogja találni a végrendeletben, hogy a főherceg mindig szeretettel gondolt e hazára. Holttestét febr. 28-án éjjelre hozták a budai vaspályán, s márc. 1-jén délelőtt temetik el a budai várkapolna sirboltjába.

* (A pesti izraelita templomban) febr. 23-án dél-előtt fényes isteni tisztelettel, roppant nagy számú ájtatos közönség jelenlétében ünnepelték meg az alkotmány visszaállítását. Kohn tudor tartatott hazafias s vallásos szellemű beszédet. Ez alkalommal a más vallásuak is igen nagy számmal jelentek meg.

* (A pesti görög egyesültek templomában) pedig febr. 24-én tartottak ünnepélyes isteni tiszteletet az alkotmány helyreállításaért. Az ünnepi szertartásokat az itt államászó oláh ezred papja végezte, s jelen volt egy zászlóalj oláh katonaság is zenevel.

* (Kecskeméten febr. 19-én) világíták ki a várost, még pedig nemcsak a házak ablakait, hanem a gémes kutak tetejére is lámpákat helyeztek.

* (Magyarország a külföld előtt.) Párisból a következő figyelemre méltó dolgokat írják egyik lapnak. „A magyarországi utóbbi kedvező híreket az itteni politikai körökben nagy örömmel fogadták. Mig kevéssel ezelőtt alig volt valaki Párisban, ki hazánk eseményeivel foglalkozott volna, addig most mindenki siet dolgaink valódi állásáról magának-helyes ösmereteket szerezni. Tudjuk, hogy az osztrák kormány mennyi mindent elkövetett, Magyarországot a külföld előtt kicsinyíteni, sőt mint nem is létezőt tüntetni föl. Csoda-e tehát, ha a franciák, kik általában honukon kívül minden más országról nagyon gyér geographiai s historiai ösmeretekkel birnak, minket csak névleg ösmernek. Sajnos, de való, hogy Franciaországban a köznép egy „Hungrois“, egy „Chionis“ vagy „Tartare“ között alig tud egy kis különbséget. Párisban és a nagyobb városokban még csak megy; de menjen csak valaki a provinciákra s kérdezze egy közép műveltségű embertől: „Qu'est ce que la Hongrie?“ majd meglátja, hogy mily furcsa feleletet kap. — Egy nem megvetendő feladata leend azért új kormányunknak a Magyarországról külföldön szárnyaló téves fogalmakat eloszlatni, hazánkat pedig ellenben a méltóságához illő igazi

Harmadik évi folyam.

9. szám.

Február 3. 1867.

Matcovich Gáspár,

(az elfogott fiumei hazaiak egyike)

Most, midőn az anyaországtól erőszakosan elszakasztott Fiume hosszú 18 év után Phönixként újra feltámadni készül hamvaiból; midőn a magyar korona területén szándékosan elhanyagolt államgazdászati érdekeinknek legfontosabb emeltüje lemi igérkezik: időszerűnek véljük ezen, a hű fiumeiek előtt méltán köztiszteltben álló férfi areképét bemutatni. A boldogabb időkben senki sem fejtett ki nálánál több tevékenységet, ügy-buzgalmat és áldozatkészséget a magyar kikötő-város érdekei körül, de a lefolyt gyászos emlékü 18 év alatt is mindig éber figyelemmel örködött e szerencsétlen drága tetszhalottunk felett; ő volt az, a ki még akkor is a bekövetkező szebb jövő igéit hirdette, midőn az elviselhetlen erőszakoskodással, önkénykedéssel, zsarolással és az

állam életerejét szemlátomást fölemésztő rendszer dulakodásával szemben polgártársai nagy részének reménye halványodni, hite ingadozni kezdett. Ő a magyar korona területét mindig azon államok közé sorolta, melyeknek az európai egyensúlyban, a polgárisodás és haladás terjesztésében kiváló szerep jutott osztályrészül, és azért a tényleges hatalom által történt szerepfelfüggesztést is csak ideiglenesnek tekintette. Az anyaországnak szükségképen bekövetkező újjászületése felett soha egy percig sem kételkedett, de azon pillanatban — ugymond — midőn Magyaror-

Matcovich Gáspár.

szág államélete feltámad, ugyanakkor le kell hullani a magyar kikötő-várost szorító bilincseknek is, mert Magyarországra Fiume nélkül nem államélet, de államtengődés következne be.

A fiumei polgárság eme köztisztelőben álló legnépszerűbb tagja született 1796. május 20-kán; ifjúkori fogékony szellemének kifejlesztésére nagy befolyással bírtak a francia birtoklás ideje alatt átszivárgott haladási eszmék, melyeknek később egész életén át legbuzgóbb előharcosa maradt. 1820-ban mint okleveles hajóskapitányt, Amerikában találjuk; már ekkor kitűnően bírta a francia, angol és olasz nyelveket, s a következő években idejét Franciaország és főleg Angliában töltötte, mely államoknak nem volt egyetlen fontosabb gyáripar-telepe, melyet meg ne látogatott, ne tanulmányozott volna; célja volt, szerzendő tapasztalatai és ismereteinek segítségével egyensúlyozni azon akadályokat, melyeket a már akkor elévült államgazdasági politika nálunk az iparmozgalom mezején felhalmozott. Tudta ő, hogy az azonkori bécsi kormányok már régóta gyanakvólag tekintettek a magyar kikötő-város hábr lassu, de annál biztosabban haladó fejlődésére, mert e kormány meg vala győződve, miszerint Fiume geográfiai fekvésénél, a kereskedelmi tengerészet és a különféle iparágak kifejlesztésére képesített kedvező viszonyai és segédszereinél fogva nemcsak a Triest fejlődésére irányzott központosító törekvéseket hiúsíthatja meg; de egyszersmind ama gyarmati viszonyt is, mely az örökös tartományok és a magyar korona állama között az utóbbi hátrányára elérni szándékolatott, illusoriussá teheti. Ily körülmények között kettős érdemeül róhatjuk fel ama sikert, melyet a fiumei iparmozgalom terén ügyessége, helyes tapintata, szakismerete és ügybuzgalma által előidézett; ő hozta létre az e lapokban is ösmertetett nagyszerű fiumei papirgyárat, *) ez által egy akkorig egészen elhanyagolt jövedelemforrásnak, a rongykereskedésnek vetvén meg alapját. A fiumei híres amerikai gőzmalom, kénsav-gyár stb. szintén saját alkotásai.

De legtöbb érdemet szerzett a fakereskedés kifejlesztése körül. Fiume hátvidékének gazdag tűlevelű erdei azelőtt még annyi jövedelmet sem hajtottak, hogy abból a kezelésükre szükséges költségek kikerülhettek volna, és ha azon erdőuradalmak most dúsan jövedelmező kincsbányák-ká alakultak, csakis neki köszönhető, ő lévén a gőzfűrész-malmok eszméjének első megtestesítője. A faárúk növekvő értékesíthetése által szaporodott jövedelem folytán szaporodhattak az erdei utak is, mi által lassanként az évszázadokon, sőt évezredekken át minden haszon nélkül termő ős erdők is hozzáférhetőek lévén, tárgyai lettek a fa-

kereskedésnek, a magyar-kikötő város ezen egyedüli még fenmaradt keresetágának.

Az 1848-iki időszakot közvetlen megelőző korban Kossuth és Széchenyi, kik a tervszerűleg elhanyagolt magyar tengerparthoz kötött országos céljaink előmozdítása érdekében ott személyesen megjelentek, a tengerészet, közlekedés, ipar és kereskedelmi ügyekben egyenesen az ő tanácsát és tapasztalatait vették igénybe. Számos országos fontosságú tervezet, melynek kivitelét a bekövetkezett gyászos események meghiusíták, az ő közreműködésével és utasítása folytán lett megállapítva.

A parlamentáris magyar kormány időszaka alatt hasznos tevékenységét a magyar kormányának ajánlta fel, ha mely nem is késett vagyonos, önzetlen jellemű, áldozatkész hazánkfíának sokoldalú tapasztalatait és képzettségét igénybe venni; fontosabb külföldi megbízásaiból itt csak a magyar tengerészet számára vásárlandó hajókat akarjuk megemlíteni; mindig pontosan és sikerrel járt el. Legméltóbb elismerés — ugymond — azáltal koronázta fáradozásaimat, hogy a magyar államgépezet vezetői meghítt személyes barátságukra méltattak.

A világosi catastrofa után — minthogy a közügyek érdekében kifejtett megbízatai folytán tekintélyes vagyona egészen áldozatál esett, — kénytelen volt elhatározni magát, hogy öreg napjait szülővárosában, Fiumében fogja tengetni; de a pártszenvedélyéről ismert akkori fiumei horvát biztos, Bunyevác József, a ki magát a koronázott király által kinevezett védtelen magyar kormányzót is kiméletlenül elűzte, Mateovich Gáspár érdemdus polgártársunkat is kiutasította, száműzte Fiuméből. Egy darabig triesti barátainál keresett menedéket, azonban csakhamar nyomára jöttek, elfogattak, s haditörvényszéki elítéltet. Hét hónapig ült a börtön penészes falai között; kiszabadulván, a kivándorlás lett volna egyedüli óhajtása, hahogy az anyagi viszonyok és öreg napjai lekötve nem tartják; visszatért tehát ismét Fiuméba.

Szilárd jelleme, eszélylyel párosult férfias bátorsága, s hön szeretett szülő városa érdekébeni önzetlen fáradozásai általános tiszteletet, és oly népszerűséget szerettek nevének, minövel ekkorig Fiume egyetlen polgára sem dicsékedhetett; kétszeres érdem ez ott, hol a polgári erényeknek annyi kitűnő képviselője van.

Az alkotmányos tárgyalások időszakának bekövetkezése óta gyakran találkozhatunk nevével a lapokban; a magyar országgyűlés, Deák, a pesti

*) 1867. évfolyam, 6-ik szám.

polgári választmány és egyéb személyek és közegekhez intézendő köszönő és üdvözlő iratok szerkesztése és elküldésével az összes polgárság részéről rendszeren ő bizatik meg, midőn is nevének aláírásánál, társainak megbízása folytán, a polgárság korelnöki címét is használja.

Legujabb időben személyes biztonsága ismét az erőszakoskodó, unió-ellenes provisorius horvát hivatalnokok boszujának lön áldozatává, csak azért, mert Smaich önhatalmu letiltása dacára szintén részt vön a magyar minisztérium kinevezésekor rendezett általános és önkénytes ünnepélyeknél. Az összes lakosság, mind a 42 városi képviselő saját neve aláírásával bizonyítja, miszerint egyedül *Matcovich Gáspár* hallatlan népszerűségének és mérséklő befolyásának tulajdonítható, hogy a Smaich által különféle uton-módon kihivott ingerültség egyes kihágásokban nem nyilatkozott; és mégis e 70 éves, közszeretet és tiszteletben álló hazafit, mint közönséges gonosztevőt befogatta, s kettős vas-rostélylyal ellátott börtönbe záratta, még annyit sem engedvén meg neki, hogy átöltözhetett vagy leányától elbucuszhatott volna.

Hogy miért lön épen *Matcovich Gáspár* a boszu áldozatául kiszemelve, azt mindenki tudja Fiumében. Azért, mert az ő befolyásának sikerült a példás rendet fentartani, holott azon néhány unió-

ellenes hivatalnok a kihágások előidézésére minden ingerlő eszközt és alkalmat felhasznált; mert érdekében állt e pártnak, hogy a béke és egyetértés szellemében a király, haza és a visszaállított alkotmány dicsőítésére rendezett önkénytes s általános ünnepélyek (az egész városban csak 10 lakás nem volt kivilágítva) a legcsekélyebb csendzavarás esetére katonai erővel megakadályoztat-hassanak.

Azt kérjük: ki nagyobb bünös, az-e, a ki Fejedelmének és a visszaállított alkotmánynak tiszteletére tartott ünnepélyekben részt vesz, és a rend fölött örködik; vagy a ki hiúság, személyes boszu vagy pártszenvedélyből az összes lakosság békés, ártatlan örömnnyilatkozatainak ellene szegül, és rendetlenséget törekszik előidézni?

Vigasztalja börtönben sínlődő, érdemekben gazdag agg polgártársunkat a tudat, hogy az általa oly lön szeretett haza minden egyes polgára a legmelegebb részvétellel viseltetik addig is, míg a törvényes felelős kormány amaz erőszakoskodásnak tényleg is véget vetend.

Tiszta szívből kívánjuk neki, hogy a sok hányattatás és érdemetlen szenvedés után hosszú éveken át élvezhesse a már küszöbön lévő alkotmányos élet örömeit.

X.

A szörnyű titok.

— Egy fiatal nő levele. —

Vadnai Károlytól.

(Folytatás.)

Két hónap mulva találkoztam vele. Akármily rosszul esett, de szebb volt, mint arcképe. Egy hangversenyben valánk, s csaknem szemközt ült velünk. Midőn férjem megmutatá, oly közönyös képpel, mintha csak egy térkép valamelyik pontjára figyelmeztetett volna, a fiatal lány is arra fordult, s férjem — képzeld el — köszönt neki.

A szépség — nekem úgy tetszett — némi pirulással viszonzá e figyelmet. Ígtem kedvesem, úgy égtém, mintha a terem talaja parázból állott volna.

— Hát te ismered? Nem is mondtad, hogy ismered! — mondtam férjemnek.

— Egy estélyen találkoztam és táncoltam vele, — viszonzá ő, megint oly közönyös képpel, mintha csak a holnapi ebédéről beszéltünk volna, mert soha sem szereti, ha megkérdem: mit akarna holnapra? — Azután hozzá tevő: nagyvárosban sok ily alig ismert ismerőse van az embernek, ki-

vel egyszer találkozunk és aztán semmi más köztelék nem füz hozzá, mint hogy az utcán vagy közhelyen köszönteni szoktuk egymást.

Mindig vádolom magamat, ha eszembe jut, hogy volt egy hóbotos pere, melyben a legderekkabb legjobb férfiút a világon — *képmutatónak* hívém. Ez a pere ott akkor, a hangversenyben volt. Játshatták nekem azután Mendelsohn leggyöngédebb dallamait, (pedig Mendelsohnt szerfölött szerettem,) énekelhették Beethoven leggyönyörűbb dalát, (pedig képzeld, épen az „Adélhoz“ irtat énekeltek,) szavalhattak, hegedülhettek akármit: nekem semmi sem tetszett.

Férjem meg is kérdé: mi bajom? Azt feleltem, hogy unom magamat. Pedig sokkal nagyobb bajom volt — kezdtem *rosz* lenni, s ha másnap valaki azzal a hírrel jó hozzám: „képzeld, a szép Millner Adél ragyahimlőt kapott,“ bizonyára emberbaráti sohajok közt sajnálkozom ugyan fölötte,

de rögtön a másik szobába megyek, hogy örömben kitáncolhassam magamat.

Mindig éreztem, már lánykoromban is, hogy szívem egyik elrejtett zugában él egy titkos lény, mely — hogy egyszerre kimondjam — a boldogtalan Othellónál egész gyilkos szörnyeteg-gé növekedett. Ez a csodálatos lény most mozogni és növekedni kezdett bennem is.

De rejtegetnem kellett. Férjem azt mondá egyszer: „semmi sincs utálatosabb, mint a szerelem-féltés, mely rosszabb anyjánál is, a bizalmatlanságnál. E mellett nevetséges, mert vagy nincs ok rá, s ekkor sértéssé válik, vagy van, s ekkor jobb ha a szerelem megszűnik, mintha hiábavaló szenvedélylyé változik át.“

Sokszor gondoltam e szavakra, mert mindaz, a mit férjemtől hallék, nagyon igaznak és helyesnek tetszett előttem. De ebben az egyben nem gondolkozánk egyformán. Én azt hittem mindig, hogy valamint a természetben semmi szép nincs árnyék nélkül, a szerelem sem létezhet egy kis féltés nélkül. Ez annak árnyéka, s együtt nőnek, vagy fogynak, és elválhatnak. — De tartózkodtam mindig, nehogy eláruljam magamat — féltem elveszteni becsülését annak, kit én a világon legjobban becsülök.

És — már azt neked is meg kell adnod — erre elég okom van. Férjem nemesak szerető szívvel, magas elmével, hanem kitünő tehetséggel is bir. Már magában az is, hogy a festői pályán — mely nálunk a legháládatlanabb — oly állásra vergődött, hogy alig győzi teljesíteni a megrendeléseket, (habár — a mint lehangoltan szokta mondani — többnyire csak arcképből állanak,) elég arra, hogy teljes büszkeséggel gondoljak rá. Nem szerettem volna, hogy ő meg gyöngének, gyarlónak, féltékenynek lásson.

Egy egész tél mult el, mialatt a szép Adélra alig gondolék. De megint csak jött valami. Férjem tavasszal egy oltárképet festett, s elővette azt a kis fotografiát, mely nekem már eddig is nagy nyugtalanságokat okozott.

— Mit csinálsz? — kérdém.

— Mintául használom egy szent képhez.

— Engem még sohase használtál!

— Téged magamnak foglak lefesteni, majd ha karjaidon egy kis. . .

— Ne mondd kedvesem! . . . tudod, hogy félek!

Letette ecsetjét, átkarolt, kivezetett dohány-füstös műterméből, (mert mindig úgy füstöl, mint egy török,) aztán leültetett a pamlagra, vállamra hajtá fejét, megcsókolt és vigasztalt. Én pedig könyeztem, s nem is gondolék már ama nehéz és

áldott órára, melyről ő beszélt, hanem megróttam magamat, és egy forró esőben némán kértem bocsánatát.

S jött a nyár, élénk kirándulásaival és vidám táncestélyeivel a császárfürdői fák alatt. Én rendszeren otthon varrogattam édes álmok és szorongó aggályok között. A női érzések legnemesbire kezdett melegíteni, s szívem két élet hevétől dobogott. Férjem is sokszor ült mellettem, s nézte ama parányi ruhácskákat, melyek fölött tium oly sebesen mozgott, mintha örömtáncot akart volna járni. De igen sokszor bús is valék — féltem a jövőtül. Férjem szórakoztatni kívánt, s vitt mindenüvé, a hol csak az élet ilyenkor vidám, s a természet gyönyörű.

— Nagyon örülnék, — mondá egy nap — ha holnap elmennénk a császárfürdői bálba.

A tükörhöz mentem tanácsot kérni; ez azt mondá: még lehet!

— Elmegyünk kedvesem! — felelém, s másnap vidám és piperés társaság közepette egymás mellett ülénk egy gőzös födelén. A Duna fénylett az esthajnaltól, s még a Gellért szikláit is mosolyogtak. A gőzös könnyen suhant, mert édes terhet szállita: szép virágos fejeket, fehér vállakat, bókot, mosolyt, táncra izgó lábakat, szerelmi sutogást és harsány zeneszót.

Egyszerre kezem önkénytelenül ereszté el a férjemét.

— Nézd, Millner Adél is itt van!

— Láttam.

— Ő is szokott e bálba járni?

— Honnan tudnám én azt?

S úgy nézett rám, mintha mégis csak tudná.

— Nagyon szép! — jegyzém meg.

— Mint mindig.

Rövid felelet volt, rövid és szúrós, mint egy tűske. Bennem is maradt szívemben. Ne tagadjuk kedves barátnóm, valamennyien azt szerelnők, hogy férjünk senkit se találna szépnek a világon, csak egyedül minket!

Hogy folyt ez a bál? — igazán nem tudom. De emlékezem egy perecre; vagy nem is perc volt, hanem villám, mely engem egyszerre lesújtott.

Mindenki Millner Adélról beszélt. Diesérték arcát és táncát, s valóban nem tudnám neked megmondani: melyik volt szebb a kettő közül! Szomszédnóm egész egy óráig áradozott magasztalásaiban, mintha jól tudta volna, hogy azzal mily örömet szerez nekem!

A szép leány egészen más volt, ha táncolt, mint akkor, midőn csak ült. Mintha kieserélték volna! Szelid fehér arca egészen kigyult, sugár

alakja szenvedélyesen forgott, minden izmával táncolt, s úgy röpködteté pillantásait, mintha velök az egész társaságot föl akarta volna lobbantani. Kacér teremtésnek látszott, s e percben hittem is, hogy az. Bizonyára tetszelgő, s a táncsoportozatból is csak azért válik külön, hogy annál többen lássák. Volt is közönsége elég, egész egy félkör, többnyire férfiakból, kik majd elnyelték szemekkel.

S képzeld! — férjem, az én komoly férjem is, ott állt legszélen, s épen úgy nézte, mint a többi.

S hozzá még mosolygott is, mialatt én csaknem reszkettem a láztól.

Épen fölemelkedém, hogy hozzá megyek, leg-alább annyit mondani a gúny hangján: „ejnye, a te szent Borbáládnak milyen túlesapongó jókedve van!” — midőn valami történt, egy rövid pillanat műve, a mit elég volt látnom, hogy rögtön hátra dőljek ülő helyemre. Forró homlokomhoz szorítám kezemet, mert azt egy égő gondolat akará keresztül törni. (Vége köv.)

A gyulai vár.

Hazánk történetébe gyászbetűkkel vannak beírva ama szomorú idők, midőn az egykor oly hatalmas török birodalom határtalan terjeszkedési

vágya ellenében nemzetünk önvédelmére élet-halál harcot vítt, s az egész keresztény Európának mintegy védpajzsul szolgált. Egyedül e nemzet kitartó vitézsége és egyes nagy emberei nek önfeláldozása menté meg a kontinenst a félhold remegett uralmától. Smig a

gyászos küzdelem megszámlíthatlan kárt és sanyaruságot hozott a hazára, az alatt a magyar vitézség példátlan hős események által örökíté meg magát; — így a szigeti esemény egy Leonidást teremtett számunkra, ámbár Sziget elesése következményeiben igen gyászos lön.

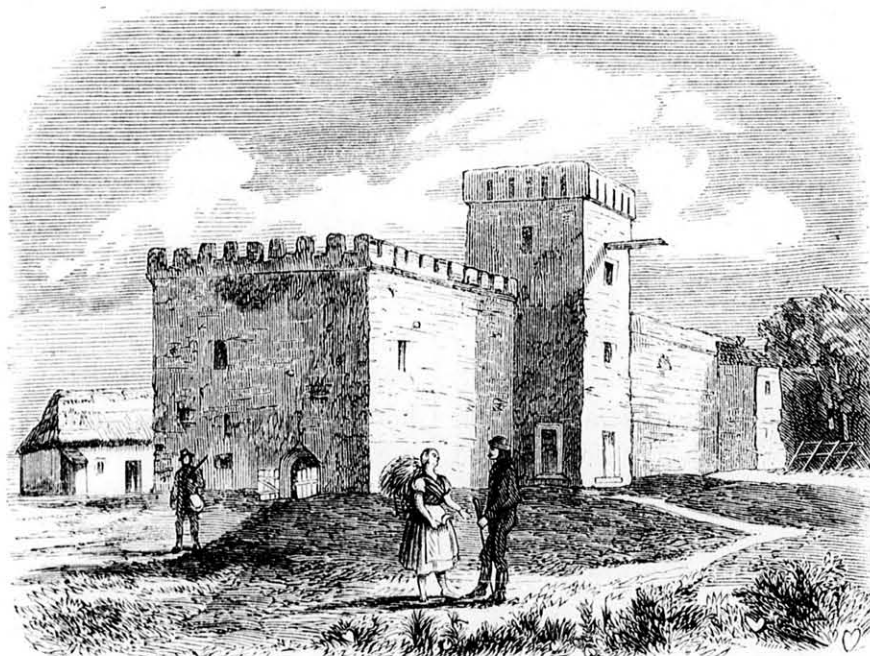
A Békésmegyében fekvő gyulai vár Szigettel ugyanazon sorsban részesült; mindkét hely hősiiesen védte magát a tulnyomó török had ellenében, mind a kettő csaknem egy időben esett el. Sziget a magyar hősiesség, Gyula a török hitetlenség emlékéét viseli.

De lássunk egyetmást Gyula történetéből.

Hogy ki építette a gyulai várat és mikor, — bizony tudni nem lehet. Némelyek még Gyula vezért mondják alapítójának s nevezetét is tőle származtatják; valószínű tehát, hogy nagyon régen

keletkezhetett. Hajdani birtokosait is sorrendben előszámolni nem lehet. 1438-ik év táján Maróthy László volt, Mátyás korában pedig bizonyos Ma-

cedoniai Pál nevű kalandor ember birta, ki szomszédaival folytonos meghasonlásban élt; birta továbbá Gyulát Brandenburgi György határgróf is, ki a Mohácsnál elveszett II. Lajos király rokona lévén, hihetőleg nejevel, Frangepán Batricszel kapta a várat. 1543-ban Pa-

A gyulai vár. (Eredeti után rajz. Stahlmüller.)

tócsy Ferencé volt, ki a körülményekhez képest hol Ferdinand, hol pedig az özvegy Izabella királynéhoz szitott, — így aztán 1549-ben ezen királyné birtokában volt Gyula s ez évben Izabella e várban időzött is. 1552-ben ismét Patócsyé volt, kinek kezéből aztán Ferdinand birtokába jutott, s Mágócsy Gáspár e királynak a következő években meg is tartotta.

Midőn II-dik Szoliman 1566-ban Magyarországra tört, Kerecsényi László volt a gyulai vár parancsnoka. Az említett év március havában Zrínyi és Kerecsényi a pozsonyi országgyűlésen időzvéen, kémjeik által az egész hadjárat tervét idejekorán megtudták. E szerint Petraf basa volt Gyula meghódítására kiszemelve, maga a szultán pedig Eger, Sziget és Bécs bevételével akarta Magyarország leigázását befejezni. Zrínyi és Kere-

csényi komoly szavakban figyelmeztették a királyt és az egybegyűlt rendeket a közeli veszélyre és váraik számára segélyt kértek, azonban pusztá ígéretnél egyebet sem nyerhettek. — Petrafása százezret meghaladó főnyi sereggel június 24-én Gyulát csakugyan körülvette s ostromolni kezdé. A várat 2600 ember védelmezte. Három ízben kísérlette meg Petraf a várat ostrommal bevenni s mindannyiszor a csekély számu, de vitéz őrségtől véres csatákban visszavertett. Kerecsényi az alatt mindig várta az ígért segédelmet s ez mindegyre késett. Láta, hogy nem sokáig állhat ellent a roppant tulnyomó erőnek s módot ejtett a 60 ezer ember élén Óvárótt tartózkodó Miksa királynak segélyért üzeni; de sikertelenül. A helyzet mindinkább tarthatlaná vált, a várban járvány ütött ki és pusztitá a csekély számra olvadt őrséget, s ennek németekből álló része, valamint a város lakosai, egyre sürgették a vár feladását. Kerecsényi végre engedett a kényszerűségnek s megmaradt hadtársaival tanácskozást tartott. Ezek egyrésze makacsul ellenszegült annak, hogy a vár feladassék, azonban a többség kívánatára végre megállapodtak, hogy a várat föltételesen átadják. E föltételek szerint a várbeli őrség és az oda menekült népség szabad, bánatlatlan távozása a törökök részéről biztosított s erre Petrafása magát hittel is lekötötte. Harmadnapra a kötés után megkezdték tehát a várbeliek kivonulásukat; alig azonban hogy a vár szélső

kapuján kijöttek, a törökök hitlenül rájuk rohantak s vitéz ellentállás közben, kevesek kivételével — kiknek sikerült futással megmenekedniök — lekoneoltattak. Magát Kerecsényit Petraf vasra veretve Nádorfehérvárra kísértette, hol azután börtönében, némelyek szerint a szultán parancsára, megfojtatott; mások szerint pedig, hogy a számára előkészített kínos halált megelőzze, méreg által önmagát végezte ki.

Ezután Gyula 1694-ig volt török kézben, mely év végnapjaiban a törökkel kötött alku útján ismét a korona birtokába jutott.

A későbbi időkben Rákóczy hadvezére Károlyi Sándor sikeretlenül ostromolta. — 1723-ik évben III-ik Károly király a gyulai várat, később 1736-ban pedig a várhoz tartozó összes birtokokat is a király iránt tanusított hűségért és tett szolgálataiért az akkori időben volt békésmegyei főispán Harucker Jánosnak adományozta s ez időre esik Gyulának némely fellázadt pórcsapatok által sikertelen megtámadtatása is.

A Harucker-család férfiágának elhalása után női ágon később a Wenckheim grófi családra szállott, s mai napig is e család tulajdona. Csinos, népes, 10 ezret meghaladó lakossal bíró mezőváros, a megye székhelye, szép uradalmi kastélylal. Ennek udvarán van a képen látható régi vármagyradvány, mely most lomtárul használtatva, szomorú elhagyottságban nézi a zivataros mult után a esöndes jelent.*)

Hajós Ottó.

A meghülésről.

(Vége.)

Az emberi test nedves levegőben nem hül meg, mert az elpárolgás hiányozván, a belső meleg visszamarad a testben, míg a száraz levegő a bőr elpárolgását s így meghülést okoz. Ha magas hegyet mászunk meg, s a testnek ezen megerötetése által izzadásba jövünk, rendszeren köpenybe burkolózva, vagy valamely szobácskában várjuk meg a test elpárolgását, nehogy a száraz levegőben hosszabban időzván, meghülésnek tegyük ki magunkat; ha ez azonban némelykor ezen elővigyázat elhanyagolása dacára még sem történik meg, annak oka abban rejlik, hogy a hegyről lejövén, ismét nagyobb mozgást tesz a test, mi által annyi meleg termelődik, hogy az előbb elvesztett mennyiség helyreépültatik.

Nem egyszer tapasztaljuk, hogy hideg napokon sétálván, hamarabb átmelegszünk, mint meleg napokon, midőn az idő esős vagy ködös. — Mindenki ismeri azon kellemetlen érzést, melyet oly

levegő okoz, melyet közönségesen nedves hidegségnek nevezünk. Elpárolgási hideg nem hathat a testre, minthogy, mint említve volt, elpárolgás nedves levegőben vagy igen csekély mértékben, vagy épen nem történik, csak a ruházatra levedő nedvesség az, mi hűtőleg hat a testre. — A ruházatnak, hogy a kül hidegtől megóvjon, a test melegével egyforma hőfokkal kell birnia, és hogy ez így is van, észrevesszük minden levetközésknél; azonban nem minden anyag szükséggel egyforma melegmennyiséget, hogy testünknek hőfokát érje el; a víz például e célra igen nagy mennyiségű meleget igényel, így: hogy 0 tól 80 R. fokra hevítessék, 33-szor több meleget szükséggel mint a higany, 5-ször többet mint az üveg, 3³/₄-szer többet mint a száraz lég; könnyen megérthető tehát,

*) Gyula város látképe s leírása megjelent a „Hazánk“ 1865-évi folyama 811. lapján.

hogy testünknek sokkal több meleget kell kifejtenie, hogy a leeső ködtől átnedvesült ruhánkat melegítse meg, mint száraz, habár hidegebb levegőben is, — habár az elpárolgás az ily nedves-hideg levegőben meg van is gátolva, az ez által visszatartott meleg mégis sokkal csekélyebb, sem hogy a környező nedvesség melegevonási érzetét csökkenthetné. — A nedves levegő azonban nem tartalmaz mindig látható lebegő vízcseccskéket, mint a köd; gyakran gázalaku láthatlan vízzel van az telítve, mit csak a hőfok csökkenésével veszünk észre, midőn ez hidegebb edényekre apróbb hólyagosa alakban leverődik. Ilyen nedves levegőt a legmelegebb nyári nap is hozhat, de ez nem fog bennünk hidegségi érzetet kelteni, sőt ellenkezőleg nagyobb fokú meleget. A vizgáz nem verődhetik le meleg ruházatunkra, de azért gátolja az elpárolgást a már telített levegőbe s ez által visszatartja a belső meleg elvezetését. Legnyomasztóbb ránk nézve a nyári hőség nedves levegőben akkor, midőn az a vihart szokja megelőzni.

De nem csupán bőrelpárolgás által veszítünk belső melegünkben. Azt mindenki tudja, hogy ha egy hidegebb üvegre lehelünk, ez gyöngye cseppecskékkel telik meg, mi tehát nedvességet, a mit a tüdők a levegővel a vérbe szíttak, ki is lehelünk; ezen belső elpárolgás is vezet el annyi meleget, a mennyi a beszítt nedvességnek párává átválttatására szükséges. — Minél szárazabb levegőt szívunk be, az a tüdőkben annál nagyobb mennyiségű nedvességet vehet föl és annál nagyobb fokú meleget türelhetünk el. A szabad lég, különösen a hegyi lég jótékony hatása részben innen magyarázható, mert a magaslatokon a lég szárazabb szokott lenni, mint völgyes és lapályos helyeken, hol köztudomás szerint a mindig nedvesebb levegő az egészségségnek ártalmára van.

Nagyfokú szárazság azonban a bőr és tüdők elpárolgását oly igen fokozhatja, hogy a test maga is egészen összeaszik; ekkor a belső melegségnek épen oly türelhetlen érzete támad, mint a legnedvesebb zivatarhőségben, mert az elpárolgás szintén megszűnik az által, hogy a külső forróság a testnek minden elpárolgandó nedvességét elvonta és ez hasztalan törekszik a belső élegülés által új nedvet előteremteni.

A belső melegség nyomasztó érzete tehát mindig az elpárolgás megakadályozásától tétéleztetik

föl, akár az által, hogy a környező levegő nedvességgel már telített, akár az által, hogy a test nedvességet adni többé képtelen. Ha tehát a nedves levegő már képes volt a bőr elpárolgását nagy mértékben megakadályozni, mennyivel inkább teend ezt a víz, különösen a hevített víz, mely több meleget elvezetni már képtelen. Ha tehát arról van szó, mily magas hőfokot tudtak némely emberek kiállani, mindig szem előtt kell tartani, hogy ez a levegőben történt. — Voltak természetvizsgálók kik önmagukon kísértek meg, mily hőfokot tudnak kiállani és mily mérvben fokozódik ez által a vérhőség: Fordyce 15 percig állott ki egy vizgőzzel fűtött szobában 44 R. foknyi meleget belső melegségének fokozódása nélkül; mások 10—20 percig állottak ki 79—85 R. foknyi meleget, míg ismét egy másik 7 percig 100 R. foknyit, a nélkül hogy vérük hősege 33,6 foknyinál magasabbra emelkedett volna, míg ütérverésük természetesen 80 ról 145—164-re emelkedett; ezen roppant hőség tehát nem hevítette jobban a vért, mint rendszeren egy erős láz szokta. Sokkal csekélyebb fokú meleget türelhet meg a test a vízben. Egy francia természetvizsgáló megkísérelte 8 percig 36 R. foknyi vízben kiállani; feje nagy mértékben el kezdett izzadni, a vér, a felbomlott egyensúlyt a testben helyreállítani igyekeztén, gyors keringésben a fej felé tolt, hogy itt elpárolgás által meghűljön; ezen vértolulás kábultságot okozott és a természetvizsgálót a fürdő odahagyására kényszeríté, nehogy a gutaütés veszélyének tegye ki magát.

Ha most egy pillantást vetünk az eddig elmondottakra, az tűnik ki, hogy a kipárolgás és az ez által létrejött meghűlés a testnek azon eszköz, mely által az képebbé tétetik belső melegét szabályozni és minden külhatányok dacára egyensúlyban fenntartani. A szerint, a mint a körlég meleg vagy hideg, száraz vagy nedves, az elpárolgás is nagyobb vagy kisebb fokú; de ha valamely ártalmas befolyás által az teljesen megakadályoztatik, a test megbetegülése áll be. Kitűnik továbbá, hogy testünk, általunk észrevétlenül folytonosan meghűl, de hogy a benne fejlődő meleg ezen meghűlés kártékony hatását megakadályozza, sőt általa szabályoztatik. Csak erélyes meghűlésnek ne tegyük ki magunkat, és ezen oldalról egészségünk meg lesz mentve.

Dr. Wiener.

Krétai menekvők.

Azon hősi harc eseményeiből, melyek Európa délkeleti csuesán folytak, mialatt mi hazánkban a og sulyos, de nem vérengző fegyverével küzdénk önállásunkért, — e lap több egyes jelenetet és ös-mertetést közlött.

Bármennyire állítják is a török hivatalos lapok az ellenkezőt, a hős krétaiak még eddig nem tévők le fegyverüket. Letapodhatják őket egy helyütt, de hegyvölgyes hazájuk más pontján azonnal fölkelnek. Ha kénytelenek is elhagyni tüz-

zásának elvét, s hogy el is határozta magát, a sziget lakóinak azonnal megadni a megkívántató engedményeket, mihelyt a fölkelők ezen alapon hajlandóknak mutatkoznak a kiegyezkedésre, mire a francia kormány ügynököket szándékszik küldeni Krétába, kik a fölkelőknek Franciaország nevében kezességet ajánlanának a török ígéretek pontos megtartására.

A krétaiak azonban eddigelé nem akartak egyezkedni s erre — ugylátszik — czentul sem

Menekvő krétaiak.

helyeiket, tanyát ütnek a szent berkek sűrűjében, hegyeik szakadécai közt, s minden szirtdarab mellvéd, minden domb sánc számukra, mely mögöl eltiprott szabadságukat védik.

Ujabb tudositások e szerencsétlen sziget sorsára vonatkozólag azt mondják, hogy a török porta kinyilatkoztatta volna a francia kormánynak, miszerint kész elismerni Kréta önkormány-

lesz hajlamuk, hanem azt követelik, hogy szigetük kebleztessék az anyaországba, a görög királyságba, s a nyugati hatalmak részéről ezen követelésük is támogatásban részesül, a memyiben a francia kormány legujabban azt javasolta volna a portának, hogy engedje át Krétát Görögországnak, mi által az ez utóbbival kitöröben levő háborut is elkerülhé.

Az oláhok délkeleti Magyarországon.

Általán magyarhoni oláh- vagy ugynevezett románaink szellemi és anyagi állapotára, mint viselkedésére, nagy befolyással van a körülmény s ennek következtébeni viszony, mely őket itt-ott egészen más jellemben s irántunk hangulatban tüntetik elénk, mint pl. az erdélyieket, vagy még inkább a nagy-oláhországiakat. Hogy a kalapácsnyelet nagyon messze ne hajtsam, mindezzel azt akarom mondani, miszerint sok román terület magyar-, tót-, orosz vagy német szomszédságába vagy körébe esik, melyek jellemzetes sajátságait is aztán helylyel-közel magáévá teszi bizonyos tekintetben ;

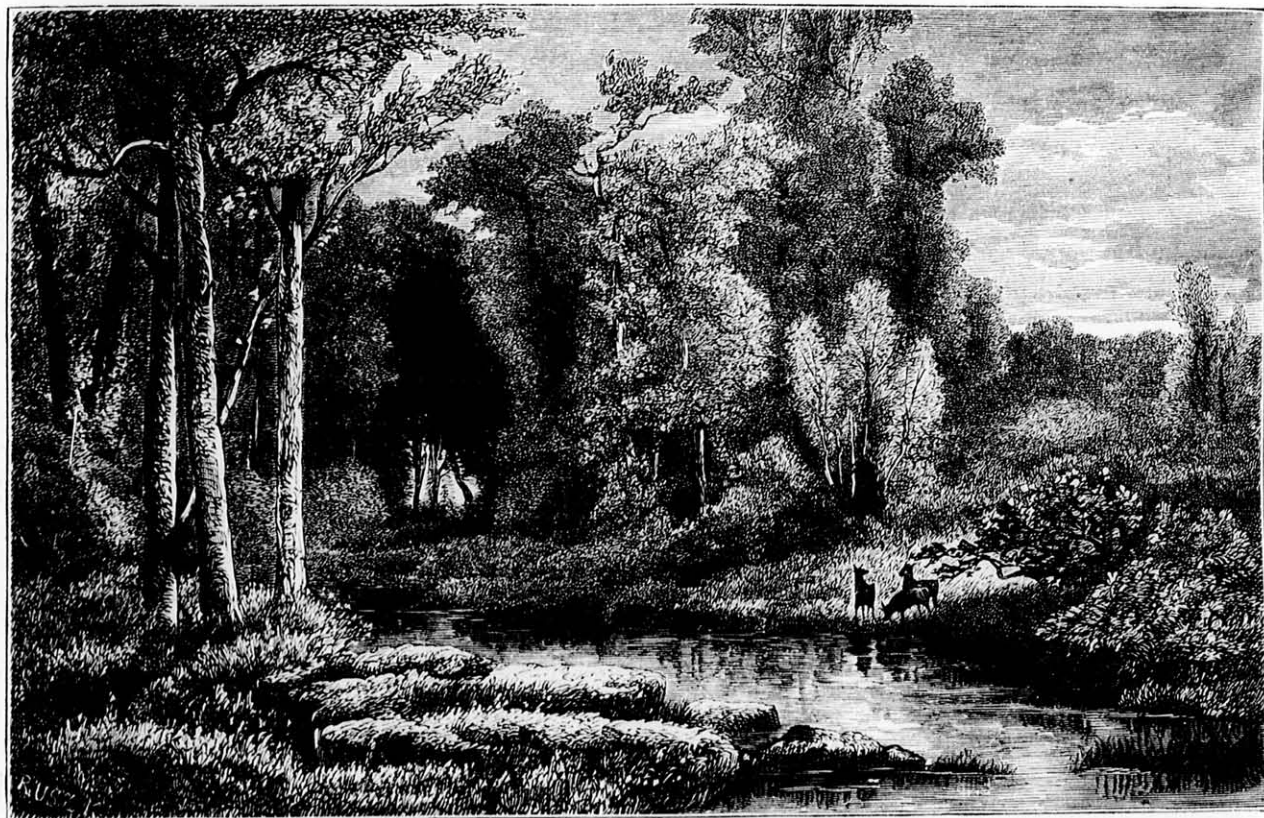
és anyagi befolyásukkal öntudatra, önérzetre szótoltatták a nemzetet.

Adjuk meg mindenkinek a magáét, akkor a mienket sem kívánják el ; ne nézzük színezett fátyolon keresztül a dolgot, mert vagy nagyobb, vagy kisebb, vagy esalékony színben tűnnek elénk.

A főmobb mondattakra, ha ugy kívántatnék, példát hozhatnék fel, de beburkolom most a feledés leplébe.

De most a dologra térek.

Ez érdekes lap t. szerkesztőjének becses enge-

Az erdő belsejében. (Grenet Domonkostól. Lásd a „Vegyes“ közt.)

csak bizonyos tekintetben mondom, mert a román nemzetnek is, mint sok másnak, van egy „nebántsd virága“ : a vallás, melynek — engedelmet kérek, ha nagyot mondtam, — itt Magyarországon ugyszólva nemzeti lételőket köszönhetik.

Azt kérdezheti valaki, de hát hogyan lehetett az, hogy a magyarhoni románok nemzeti lételőket vallásuknak köszönhetik ?

Kérem szeretettel, igen könnyen ! Vallási szertartásaik közepett soha sem hagyják el nemzeti nyelvöket, s ha néha-néha ellensúlyozó törekvés ügyekvett is e helyett más nyelvet tenni uralgóvá, azoknak apostolaik, milyenek hason körülmények közt nagy számmal akadtak köztünk is, erkölcsi

delméből nem terjeszkedem az egész délkeleti Magyarországon oláh népeinek jellemrajzolására egyelőre, mert így nagy s terjedelmes munka megírására kellene adnom fejemet ; csak egy rövid utat választok magamnak : Nagy-Váradtól Belényesig s Erdélyország határáraig. Ez ugyan nem nagy hosszú mérték, s mégis ha az utba és mellé eső falvak némán állongó, eső-rohasztott kunyhóiba lépünk — mert a „házak“ elnevezést alig-alig érdemlik meg, — melyek közt a rendesen hegyes, zsendelyezett tornyok, mint agg vezér a beteg katonák közt, néznek ki, elég tanulságos és merengtető tapasztalatokkal terhelt utazunk tovább és tovább.

Alig haladunk Váradtól Belényes felé pár mért-földet, már is más népviselet, más szokás ötlük szeminkbe.

Itt rövid, fehér suba takarja a férfiak vállait; pörge idomhoz közelítő kalap fejét; jól ráncba szedett gatyá, erős csizma lábait; zsinórozott mellény virít a suba alól; dohányzacskó hosszú csangjai lógnak oldalán; — a nők bokáig érő esinos kabátjai, cipőjei, magas sarku csizmái, rövid ujjú ingei, melyek a kart felénél errebb pusztán hagyják, — halántékaik körül ivalakban fésült s kontyra szedett hajai, takaros kezkenői, keskeny kötői: mind a magyar nők viseletére emlékeztetnek; némi kis eltérés talán az ingvállak ugynevezett veres, kék fejtővel kicicomázásában van, mely öltözködési pipere-kellék a legmagyarabb vidékeken lakók ingeit s szoknyáit — pola — sem hagyja el.

E viselet a Váradot környező falvak románainál divik. . . Mihelyt odább megyünk keletre, a magyaros jellegű öltözet szeszélyes átalakításokat szenved; a pörgés kalap karamái mindinkább szélesbednek, míg végre a jól ellapított turós bélest juttatják eszünkbe; a gatyák összeillő ráncai tünedeznek s egy bő bugyogóhoz inkább hasonlító rövid gatyá, vagy ezt betakaró, alul a bokánál oldalvást el metszett nadrág („esarics“) takarja román atyánkfiaiak labszárait; a csizma elbocsátó levelet kap, s jön helyébe napi szolgálatra a csak lábfején szíjjazott boeskor, melyen a lábszárakra övezendő saruszij további folytatását szalagokra metszett vászon vagy madzag pótolja, ez övedzi be aztán a nadrág bokánál hasítékát is. Eme hasíték nélkülözhetlen voltát úgy hiszem szives olvasóm is kitalálja, ez t. i. a nadrágnak a lábszárról való könnyebb lehuzathatását mozdítja elő.

Valamint a férfiaknál a ráncolatlan rövid gatyá, hosszú ujjú, rövid dereku ümeg, mely a többi tért a rézgombokkal kipitykézett, fölcicomázott tüszőnek engedi át, — elül a homlokon lelógó s csak a szemöldök fölött egyenesbe nyírott, hátul meg szabad növésre engedett, tulságosan megkent haj; úgy a nőknél különösen mindenféle csontfaragvány: keresztceskék, bab, paszuly, lyukasztott ezüst és rézpénzek kalárisaikra való halmozása, halántékaikon különféle irányu karikákba font haj által az öltözetbeni izlést tökéletesen elrontják.

De még mindez hagyján! csak az izlés első és fő kelléke: a tisztaság ütne tanyát szerény lakáikban.

Keressük föl csak az első oláh falu csöndes há-

zacskáit, ritkán fogunk köztük a szó szoros értelmében tisztákat találni, ha csak a háznál eladó leány nincsen; ez esetben a rendtartás, csiny kap mégis valami lendületet a házban és a ház körül.

Ha a szives olvasó velem tart, mindjárt a szemünkbe ötlő házacskát fel is keressük.

A tornácon egy agg bábi dugdossa ujjnyi hosszú tüjét az esztováta ¹⁾ alól nem rég kikerült vászonba, néz ránk, hogy majd elnyel; ritkán látott ő háza körül idegen vendégeket.

Aggódik valami fölött, mert nagyon feszeng; talán az adót nem fizették be, s azt hiszi, hogy e kedves meglepetés megbizott küldöttei vagyunk. Talán épen e sejtelem-kényszerítette szivesség-ből csitítja a meglehetősen koplaltatás minden jelenségét magán viselő ordas kuttyát, mely a vélt ellenség, de meg talán az éhtől is fölmérgesülve, a nem vártak elé csattogtatja fogait.

„Pénzt és szerencsét! ²⁾ szölok barátságosan a bábihoz, — itthon van a zsupunye ³⁾?“

Mielőtt feleletet kapnék, a bábi száraz ökleit álla alá helyezi; homályos szeméből sem a félemlő, sem a fürkésző tekintet sugárzását nem lehet kivenni, inkább talán kilétünk s kinézésünk különösségével akar megbarátkozni. . . .

„A zsupunye nincs honn, sem a zsupunyásza, csak én!“ Ezt az „én“ szót valami büszke nyomatékkal mondta, mi a ház körüli mily szerep vitele s kiléte felőli kérdezősködésre ösztönzött.

„Hja, én annak a híres Miskának a Pétérecé voltam, ⁴⁾ a kitől tizenkét „hocu“ ⁵⁾ sem tudta elhajtani soha a kecskenyáját; aztán a Tógyer ⁶⁾ Juonjához ⁷⁾ adott, kivel harminc esztendeig éltem, az isten nyugosztalja meg szegényt, — ott lett beteg ez előtt 10 esztendővel a „vále kukuruzului“ ⁸⁾-ban, sohasem tudta megmondani, mije fáj, csak hogy fáj.“ Ezt a bábi mind egy szuszra mondta el.

„Azután meg“ kezdé reá egész neki buzdulva, . . . azután meg“ . . . .

„Jól van, jól bábi, hanem hát a zsupunye magának mije?“

¹⁾ Szövöszék.

²⁾ „Norok si bány“, ez a legbarátságosabb köszöntések egyike.

³⁾ „Zsupunye“ = gazda, „zsupunyásza“ = gazdasszony.

⁴⁾ Ily családi származtatásoknál csak a keresztnevek szerinti lehozatal uraig; némelyik, ha vezetéknevét kérdenéd, csodálkoznék rajta.

⁵⁾ Tolvaj.

⁶⁾ „Tógyer“ = Tódor.

⁷⁾ „Juon“ = János.

⁸⁾ „Vale cucuruzului“ = törökbuza völgye.

„Hogy mim-e? Hát nem tudja? Hiszen az én Nyikorámnak ¹⁾ olyan lakodalma volt, hogy elterjedt a hirt „völgyeken, országon keresztül.“ ²⁾

„Ugy? No már most tudom, kicsoda! Hanem azért ha már a zsupunye meg a zsupunyásza nincs honn, csak megtiszteltem házát uraságtoknak.“ ³⁾ Áldja meg az Isten magát, meg kedves Nyikoráját, meg annak is, ha van, a kedves feleségét, meg

gyermekkeit; az Isten tartsa magukat erőben, egészségben, békességben, tisztességben; segítse meg az Isten uraságtokat, minden bajtokban, hogy ne árthasson az áruló meg az ellenség; az Isten, az égbeli, az a mindenható az ő malasztját adja nektek mindörökkön örökké amen. ¹⁾

(Folyt. köv.)

Ember György.

Levelek Párisból.

XXII.

— 1867. febr. 26. —

(Az amerikaiak táncvigalma. — Washingtonról. — Idegenek ítéllete a magyar jellemről. — Dumas leánya Pestre készül. — A nagyok iskolái. — Munkások és munkaidő.)

Aláírási bál, mit odahaza zártkörűnek neveztek el, Párisban kevés adatik; tudtommal csak a művészek s a német egyeslet adtak eddig táncmulatságot. Ez idén az amerikaiak is követték a példát, Washington születése napján, azaz febr. 24-dikén gyülekezvén a Grand Hôtel termeibe, a jövedelmet szegény honfitársaik segélyezésére fordítandók. Kettős nemes cél, a mely nem lehet, hogy számos követőt ne talált légyen.

Boldog Amerika, hogy szabad, és hogy oly férfit, mint Washington, tüzhet ki fiainak előképül, ki hazafiságot bátorsággal, bátorságot becsületességgel, s becsületességet állhatatossággal egyesített. Azonban nekem úgy látszik, hogy nem annyira Washington öntött bizalmat a nemzetbe, mint inkább ő szivott ilyet a nemzet kebléből. A puritánok unokái oly kemény gyűlöletet éreztek a zsarnokság, s oly erős szeretetet a szabadság iránt, s ez érzelem oly mély vala, és oly általános, apáról fiura, fiuról unokára átszállítva, hogy azoknak hiába ajánlott volna akár maga Washington is békülést, engedékenységet; ők, miután a kocka el vala vetve, győzni akartak, és győztek. Vannak, kik érdemül róvják föl a diadalmas hadvezérnek, hogy a tisztok-ajánlotta koronát visszautasította; ámde oly nemzet, melynek polgárai úgy át valának hatva a köztársasági szellem melegétől, nem türte volna a praetorianok-engedte bitorlást. Csak kiskorú nép engedi, hogy főnökei hajlamain erőszakot tegyenek, csak az követi a maga vezéreit vakon. Nemzet, melynek kebelében sok a felvilágosodott öngondolkozó egyén, s a polgári bátorság nem ritka tulajdon, hanem általános jelleg, még inkább alakítja a maga vezéreit, mint képeztetik

általok. Nagy előny, ha valamely nemzet oly vezérrel bir, ki általános bizalomban részesül: nagy dolgokat vihet az végbe esalhatatlanul; ámde még nagyobb szerencse, ha oly érettségre jutott már a nép, hogy csak azt ruházza fel a maga bizalmával, ki arra mindenképen érdemes, s nem engedi, hogy ez a céltól egy pillanatra is eltérjen.*)

De ime, azt veszem észre, hogy magam nagyon is eltértem a tárgy, az amerikaiak által tegnap éjjel adott táncvigalomtól, a vezérek, a népek tulajdonai fejtegetése, Washington és honosai jellemzésébe bocsátkozván. De miután már egyszer a népjellemnél vagyok, szabad legyen egyuttal olvasóinkkal azt tudatnom, hogy rövid időn a magyar jellem leírását is veendik, még pedig idegen s női kezeztől.

Dumas Sándor leánya, Pelet Mária asszony, ki legközelebb a „Halálos ágynál“ című regénnyel lépett fel a közönség előtt, (Au lit de mort, par Marie Alexandre Dumas) a jövő télen magyar tárgy munkát írni, s e végre újra Pestre utazni, s ott hosszasabban időzni készül. A fiatal asszony, valamint édes atyja, igen megkedvelte tavaly a magyarokat, s elragadtatással emlékezik fővárosunkról.

— Hadd lám, kérdém az irónőtől, hogyan fogja fel a magyar jellemet? — Nyílt, lovagias, vendégszerető, könnyen lelkesülő és könnyen hívó.

A könyvekkel, melyek a szellemi élet tápjai, a műveltség emeltyüi, rokon tárgyat keresve, eszembe jutnak a *nagyok iskolái*, melyeket már volt alkalmom önök figyelmébe ajánlani. Egy egész nemzedéken át várakozni, míg a múlt idők mulasztása helyrehozva lesz, s nem leendő ember, ki

¹⁾ „Nyikora“ = Miklós.

²⁾ „Peste vále, peste tiara“ sajtószerű kifejezés, midőn valamely megtörtént dolog nagy hírét akarják jelezni.

³⁾ „Dominici vestre.“

¹⁾ Ez még rövid hálálkodás, azon gyakoriak közül, melyeknek egy példányát valamikor szerencsés lehetek t. szerkesztő ur lapjában közölni.

²⁾ Szent hitünk, hogy a miénk ilyen.

csíny, nagy, ki legalább olvasni, írni ne tudjon, hosszú idő a haza, az emberiség javáért lelkesülő nemeseknek. Gyorsabb eszközt akarnak ők, hogy e célt hova-előbb elérjék. Ilyen, uraim, a nagyok iskolája, *Cours d'adultes*, melyben esténként adatik oktatás azoknak, kik vagy soha sem részesültek ilyenben, vagy gyakorlat hiánya miatt a tanultakat már elfeledték. S mit nem tehet e téren buzgalom és kitartás, azt Franciaország, azt jelen közoktatási minisztere mutatja. Míg 1864. elején mindössze 5623 ily tanfolyam létezett, ma, és pedig ugyszólván, minden állami segély nélkül, találják ki, hány van az országban? Harmincezer, hatszázezer tanulóval. Tisztelet és hála érte Duruynek, s a szerény iskolamestereknek, kik a nap fáradalmai után még az esti órákat is tanításnak szentelik. Utánozás nélkül maradhat-e ily példa hazánkban, melynek népe annyira fogékony s könnyen vezethető?

Egy másik tény is a nép java előmozdítása körül nem leend érdektelen tudatni innen az illetőkkel.

Mind Francia-, mind Angolországban napirenden van a munkások azon kívánata, néhol követelése, miszerint a munkaidő 12 órától 11-re, máshol 11-ről tízre leszállítottassék. A tizenegy s még inkább a tizenkét órai munka, mondják, annyira kifárasztja, kimeríti az embereket, hogy idő előtt vénségre jutnak, akadályul szolgál a szellemi képezésnek, sőt magának a termelésnek is kárára válik, az elcsigázott emberek a túl hosszú idő miatt kevesebb dolgot végezvén, mint ha az rövidebbre szabatik. Ezt állították a munkások, ezt az elméleti tudomány. De a gyárnokok, rövidlátó önzésökben, a panaszra s a tanácsra hajtani vonakodtak. Azonban találkozott közülök egy, a mühlhauseni Dolfus, ki a dolgot gyakorlatilag megvizsgálta, s mit talált? Azt, hogy ha eleinte némileg kevesebb dolgot végeznek is emberei tíz mint tizenegy óra alatt, lassan-lassan, egy pár hónap múlva az előbbi összeget nemcsak elérik, hanem felül is haladják, s a gyártulajdonos azonkívül egy órai világítást és fűtést is meggazdálkodik.

Irányi Dániel.

Levél Hollandiából.

— Utrecht 1867. febr. 24. —

(Egy hollandi álarcos bál. — A hollandi társaságban és otthon. — Családi El-Dorado. — Hollandiában mért ritka az elvadás. — Egy hollandi tanár Magyarország történetéről. — Az osztrák-porosz és osztrák-magyar viszonyról. — Holland belügyei — Örömmünnepek.)

Meghívást kaptam egyik nagyobb vidéki városból, Goudából egy álarcos bálra, mely meghívásnak annál nagyobb készséggel engedtem, minél ritkábban részesülhetnek idegenek itt ilyen szerezésben.

E nép hideg, kalmár természetéből következően, egészen elfogultan léptem az egyszerűen csinos táncterembe, mely már hullámozott a tarka dominóktól. Mindenre el voltam készülve, csak jókedvű mulatságra nem; és most, miután a polkáknek és varsovienne-eknek már csak utóhangja zug füleimben, bűnbánólag kell bevallanom, hogy csalódtam és el kell ismernem és kikürtölnöm a világban, miszerint a hollandus is tud mulatni — e szót az igazi magyar értelemben véve; sőt ha a szünetek alatt a társaság mulattására rendezett bohóckodásokat is oda veszem, nyilatkozatomat így kell formuláznom: a hollandus is tud jókedvű és kedélyes lenni.

Itt önkénytelenül eszembe jut az, miszerint a porosz szomszédok kifogyhatatlanok e nép pellengrére állításában; ha Kamcsatkában történik is valami ügyetlenség, ezt — szerintök — csak hollandus tehetette; csak az a különös, hogy minden

gunyolódó burkus atyánkfianál nagyon kilátszik a lóláb a köpeny alól, s nagyon jól tudjuk, hogy hol fáj nekik. E pontnál nagyon kezem ügyébe esnék egy kis politizálás, vázolván e két nemzet közti viszonyt; de egy az, hogy egészen más e levél kitűzött célja, s más az, hogy aligha kerülne ki a szerkesztői veres irónt, — tehát inkább térjünk tárgyunkhoz.

Mintha csak varázs-vesszővel cserélte volna ki mindegyik tagját a társaságnak valamely láthatatlan bűvész: a merev, rideg arcok itt nyájasak, jó kedvet sugárzóak voltak, mindent inkább nézhettem volna ki belőlük, csak számító pénzembert nem. Alig jellemezhetném a holland férfit jobban, mintha azt mondom, hogy *kétéletű*: a világban küzdő, számító, hideg, anyagi; a családban önzetlen, szerető, meleg; amott ha találkozik veled, szigoruan megtartja és megtartatni kívánja az illem szabályait, — emitt barátsággal, vendégszeretettel siet elődbe, nyílt, előzékeny; míg amott csak ipar, kereskedelemről beszélhetsz vele, — otthon minden ilyes számüzve van. A hollandusnak a család mindene s ez az oka, hogy ezt a legnagyobb féltékenységgel őrzi; ha boldog, e bol-

dogságot *csupán* a család szerzi neki, ha szenved, ez is a miatt történik; fájdalma benmarad a családban, de örömet sem hurcolja ki a világba. A holland nő a ház valódi angyala s tiszta tudatával bír annak, hogy életfeladata, rendeltetése egyedül a házon belől található föl. Ha a férfi a nap terhei és gondja után este ártatlan theája mellé ülhet és izletes szivarára gyujthat, együtt lévén a család minden tagja: nincs az a kaszinó, bor és kártya-kompánia, melyért e néhány órát elese-relné; — ez életének zamatja, fűszere, ez óhajjának netovábbja. Ne hidd, t. olvasó, mintha csak idealizálnék s a családi életről alkotott eszméimet raknám e népre. A pozitív életből van ez szó-rul szóra merítve.

És itt rejlik oka annak, miért oly bajos a holland családba jutni, — ez az a khinai fal, melylyel mindegyik család körül van véve. „A család egyedüli bálványunk, örömünk — mondá goudai mivel háziasszonyom — s ez az oka, hogy oly ovakodva nyitjuk meg ajtónkat idegenek előtt; de a ki előtt kinyitottuk s méltónak tartjuk barátságukra, az családtaggá válik!“ S ez valóban így van. Kedélyességet, nyíltszívűséget, önzetlenséget, vendégszeretetet találunk mindenütt — hova bejuthatunk.

Igy állván a dolog, az az első kérdés, mi ennek az eredménye? Elsőben is a tiszta, szeplőtlen családi boldogság általában, mely egyik legkitünőbb vonása a holland társadalmi életnek. A második az idétlen, üres, derűre borura udvarlás és donjuankodás nem létezése, szintén általában, melylyel némely országban annyira találkozhatunk.

Amyi tény, hogy itt Hollandiában nagyon ritka tünemény a házassági elválás s ha megtörténik, az körülbelől egyjelentésű a társadalomból kilépéssel, mely az ilyeket irgalmatlanul megbélyegzi. Itt nem járhat az erkölestelenség fölemelt fölvel, van egy hatalom, mely elől menekülnie kell s ez azon elv, hogy minden társadalmi jólét alapja a szeplőtlen családi élet.

Meg kell még említenem egy jeles hollandi tanárt, ki a leydeni egyetemen a történelem tanára. Ez egyik folyóirat ez évi folyamának első számában a magyar ügyetismertette 1825-től napjainkig.

Először is azt fejtegeti, mi az oka, hogy a mult nyári porosz-osztrák háboru alatt a holland közvélemény Ausztria pártján volt? Ezt a holland bankárok kezében lévő roppant osztrák állampapírnak tulajdonítja; azután átmegy a Magyarország és Ausztria közti viszonyra s elmondhatom, miszerint elfogulatlanabb, történelmünkben nagyobb jártasságot tanusító ismertetést külföldi irótól nem ismerek. E férfit neve *Dozy*. Isten éltesse!

Fel lehetne még itt Hoznom a hollandia és Belgium közt legujabban felmerült Schelde-féle vilongást, mely e két nemzetet nagy izgatottságban tartja, s melynek elintézésére, miután az országgyűlési viták és a nagyszámu röpiratok célhoz nem vezettek, az angol, francia és porosz kormány ajánlkozta itélőbírákul; de mind ez még függőben lévő kérdés, itt nincs helye bővebben beleereszkedni. Azonban azt elmondom, hogy a hadseregnek az újabb szervezet szerint átalakítását a holland országgyűlés is elhatározta s egy év lefolyása alatt keresztülvinni rendelte.

Februar 19-én ünnepelte ez ország királyának, III. Vilmosnak (orániai) 50-ik születésnapját. Az egész Utrecht (mert csak erről szólhatok) zászlókká változott, volt nagy katonai parádé, vigság, orditozva fel s alá járkálás, a nemzeti néphymusz dallása, különösen a gyermekek részéről, kik este ajándék-italban részesültek. Átalában a holland nép igen nagy barátja a látványosságnak s ez az oka, hogy ilyesmi évenként minden — különösen egyetemenl bíró városban, több van; fáklás menetek, a házaknak fölzászlósítása stb. nagyon gyakori események, a mikor éjjélig s még azután is tömvek az utcák fel s alá járkálókkal s dalolva ugrálókkal. Ily esték többek közt: az egyetemi ujjolgárok felavatása, (mely 3 napig tartó ceremóniával van összekötve,) Nikolás, ó év estéje, a király születésnapja, az egyetemi rektorválasztás s mindezeknek koronája, a hollandi népelet valóságos árnyoldala, a junius közepén tartatni szokott nemzeti multság, vagy Hollandia karneválja, mely eredetiségben s a legalsó osztály kicsapongásában mindent felülmul.*)

Kálosi Lipót.

Egy hét története.

— Február 28. —

(VK.) A farsang csillárjait, bármint ragyogjanak is, elhomályosítja az országos öröm fénye. Elkép megbocsátható, ha a tárcairó szintén feledi, hogy bálók is vannak. Pedig folyvást vannak,

még pedig érdekesek. E héten a zenészségélyző egylet tánevigalma volt, összekötve hangverseny-

*) Kérjük ennek ismertetését is.

nyel, melyet *Huber Károly* magyaros szellemű nyitányával kezdtek, s melyben *Carina* k. a. énekelte, *Grün J.* hegedült, s körülbelül 300 dalárdai tag éneklé többi közt a *Mosonyi* erőteljes „Ébresztő“-jét. Ezen az estén két múzsa fogott kezét, a táncé és az éneké, hogy minél több gráciát vonjanak a redout sima parketjére, mert e tekintetben Budapestünk sokkal gazdagabb, mint a hitrege Olympja, hol csak három vala. Itt most is voltak elegen, noha már meglátszik egy kissé a hosszú farsang nyolcadik heti bágyadtsága.

Az előkelő világ azonban egész új kedvvel készül a *jelmez-bálra*, s kézzől kézre forognak az albumok, melyek történeti s népviseletet rajzokkal vannak tele. A szeszély, izlés, elmésség és fényűzés számára ritkán kínálkozik ily jó alkalom. Hajporos fejek, rococo-ruhák, keleti köntösök, antique viseletek lesznek ez este láthatók, s az Európa márványterme festői képnek szolgálанд keretül. Valószínű, hogy e bálnak ritka vendégei is lesznek abból a magas környezetből, mely a leérkező fejedelem kíséretét fogja képezni.

Egész Budapest készül, hogy ez örömteljes látogatást minél fényesebbé tegye.

Eddig a hódolat és reménység ünnepei voltak az ily alkalmak, most először lesz igazán a nép örömeé. Nem csak pompát fogunk ezúttal látni, hanem valódi lelkesedést.

Minden nemzet csapásnak szokta tartani, ha az idő folyamában hátrafelé kényszerül menni; de mi szívünkben örvendhetünk, hogy 1867-ben sikerült egyszerre tizenkilenc évet hátralépnünk, hogy 1848-ra megint visszatérhessünk. E forrás az, melytől Magyarország újra megfiatalodik.

Már is élet és elevenség pezsg mindenfelé; falukon és városokon jókedvűleg lobognak a nemzeti zászlók, ünnepi fáklyák és a jövőbe vetett remények.

De e fényözönbe egy gyászos pont vegyült: István főherceg koporsója.

A férfúnak, ki 19 év előtt Budavár fokáról látta a nemzet hasonló lelkesedését, csak hamvai érkezhetének vissza a budavári sirbolt mélyébe. Nagyon tragikus és megható élet maradványát rejti e koporsó, s nem csak a történet, hanem egykor a költők is meg fognak emlékezni ez életről. A magyarországi nádor, a schauburgi remete, a mentonei halott oly alakot egészítenek ki, minő csak ritkán fordul elő. A szív hajlamainak a családi kötelességekkel való összeütközése — képezé az elhunyt nádor gyászorsát. Emberföltött kivántak tőle, kik azt követelik, hogy ez összeütközés meg ne törje. Igen, ő nem Mentoneban tört

meg, hanem egykor a Balaton-parton, melyet el kellett hagynia, hogy sohse lássa meg többé.

A délceg fiatal férfi, kihez Vörösmarty lelkesedve írta:

„Itt születél: a föld örömben reszket alattad,
Mint anya, mely kebelén érzi repesni fiát.

És itt őrzi szíved legdrágább sírjait a föld:

Nem vagy e mindenkép: gyászra, örömré miénk? —

osztá a nemzet egykori örömet mindaddig, míg az elburkolt forrásokhoz közel azt nem látta, hogy ez öröm nem tarthat sokáig; s osztá később — távoli elvonultságában — a nemzet gyászát is. Egy tekintet rá: meggyőzhetett erről mindenkit. Deli alakja korán megtört, s ha egy-egy magyar meglátogatá: mindig öröm és fájdalom napja lett az neki. Hisz minden kedves és szomorú emléke e földhöz volt kötve. Mondják, hogy néha, midőn bérene tollak mindent elkövettek, hogy bennünket a világ előtt befeketítsenek, többször mondá: „mily nemtelennek hirdetik azt a népet, melyet én oly nemesnek ismerem.“

S nem érhetette meg, hogy újra örvendhessen velünk. Csupán reményeinket oszthatá, melyek — hála istennek — teljesültek. De hamvai egy megújuló Budavár falai közt fognak pihenni, mert azon a helyen, mely az ő örökös lakása lett, nem az alkotmány nélküli kormány parancsszava hangzik többé. Magyar miniszterek e hamvak közelében írják most rendeleteiket.

Budavár nagy hivatalháza kolosszális munkák színhelyeivé váltak. Van már is átadás és átvétel, búcsúzás és tisztelgés. A lemenő napra ugyan nehéz sohajokkal gondolnak azok, kik sugaramnál sütkéreztek, de a fölkelőt annál többen üdvözlök. E esőndes, halottias vár, hol a hivatalok gépei alig hallható esőndben mozognak: most sok nyugtalanságot lát. Nem egy kevély arc elborult és nem egy lelkiismeret okoz nyugtalan éjszakákat. A bureau-k sötétebbek, mint valaha, pedig bizony sok régi bútor, melynek még hasznát vehetni, marad a régi helyén. Olyanok e bureauk is, mint a szállodák termei; az urak változnak bennök, a felszerelés marad.

Meglehet, mire e sorok megjelennek, Budavárban egy nehéz ajtó is megnyílik, mely mögött évek óta elfelejtve fokszik egy élőhalott. A magyar miniszterelnök első nemes teendője volt: visszaszerezni azok szabadságát, kik néhány év előtt politikai pör folytán börtönbe, s onnan számkivetésbe jutottak. De Tánecsot kifeleadték a sorból. E szerencsétlen aggot két éj földi most is — börtöne és világtalansága. De a kérés, mely érette hangozik, nem süket füleknek szól, s való-

szinü, hogy nem sokára már üres is lesz a börtön, melyben évekig nem volt egyéb melengető sugár, mint egy hű nő és egy pár jó gyermek igaz szeretete.

Ha távol vagyunk is attól, hogy osszszuk a nézeteket, melyeket Tancsics Mihály terjesztett valaha, lehetlen részvétet nem éreznünk sorsa iránt, mely erős lelkét nem bírta megtörni. Ő, a szabadság rajongója, arra volt kárhoztatva, hogy félelétén keresztül még csak szabad levegőt se szivhaszon. A forradalom után pedig eltűnt, és kilenc évig lakott a föld alatt, csaknem elásva üldözői szemétől. Itt volt Pesten, a nélkül, hogy közellétét csak sejtette is volna valaki, nején kívül. Most ismét évek óta fogságban ül. S mindez nem törte meg erejét. Az a szellem, mely meglett korában a mitsemtudás porából küzdötte föl magát, s mely arra készíté, hogy ne röstelje a legközönségesb, de becsületes munkát sem, csakhogy függetlenségét megóvhassa, nem hagyá el a világtalan aggot

sem. Az maradt ő, a ki volt. Nem való talán a mai ildomos világba, de példaképe a lélek erejének, mely rajongásaihoz hűven, mindenről le tud mondani, csak azon elvekről nem, melyek szerencsétlenné tették.

De most vesszük észre, hogy tárcánk nagy része egy halotról és egy élőhalotról szól akkor, midőn körülünk az élet pezsg, s midőn a képviselőházban a bemutatott minisztereket éljenezik és a *Böszörményi* és társai javaslatáról beszélnek. A szélső baloldal feloszlattatni óhajtaná ez országgyűlést, mint a mely nem alkotmányos élet közepette alakult meg. Ők ujat kívánnak. Úgy tekintik ez országgyűlést, mint a német költő a példabeszéddé vált mórt: megtette kötelességét, tehát mehet.

A nemzet nagy része azonban máskint gondolkodik, s hálával van ép ez országgyűlés iránt, melynek nemes törekvései vívták ki az — *eddiggi sikert*.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

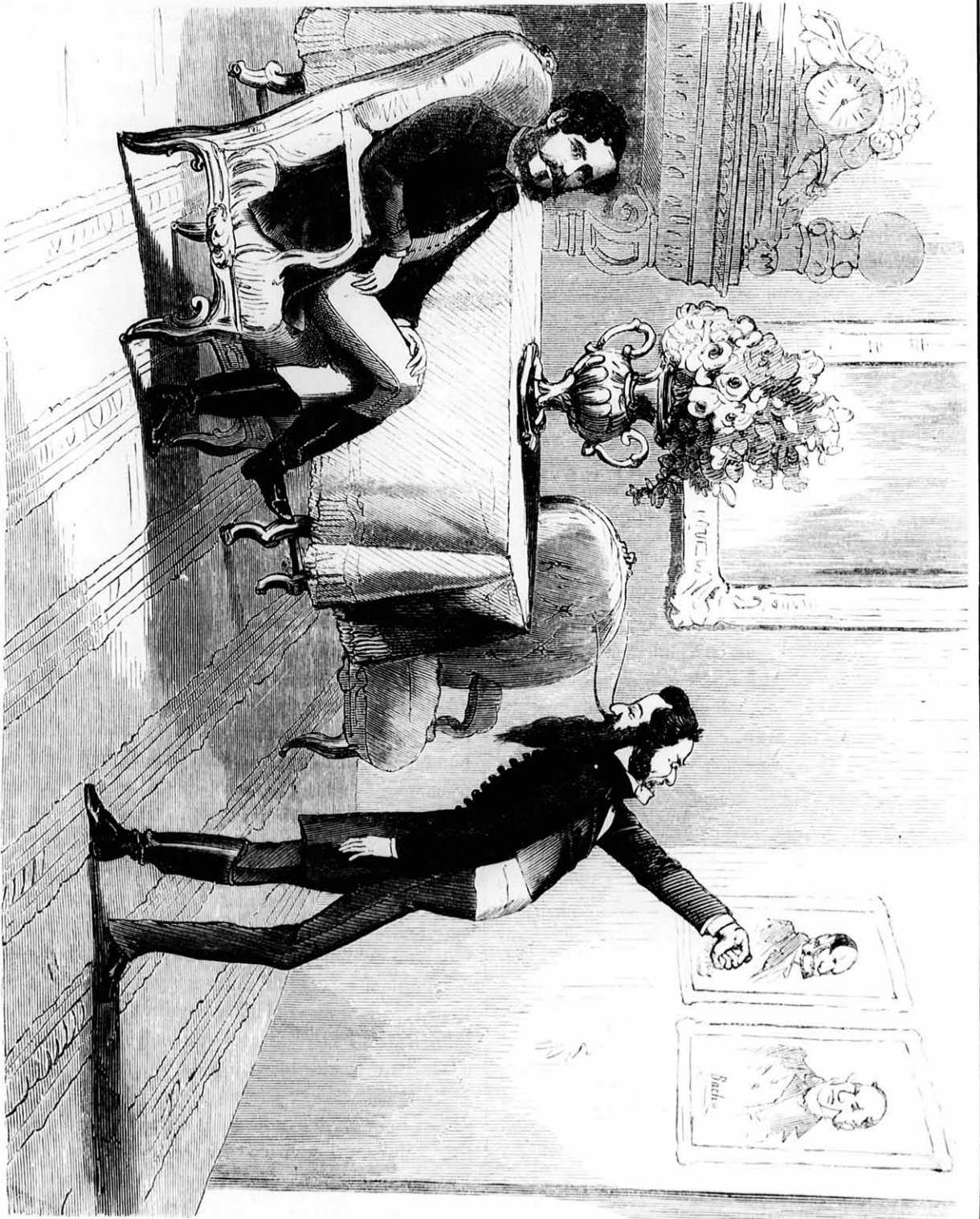
—v— („*Az erdő belsejében*“) című tájképünk — a 9-ik oldalon — *Grenet* Domokos francia festész eredetije után készült, és szintén a párisi állandó képtárlat egyik darabja, miként az 5-dik számban közölt „*Idyll*.“ Az ily képek, melyek a természet remek alkotásait a művész rendező s újra teremtő ecsetével állítják elő, élvezhetősükre magyarázatot nem követelnek, mert azt önmagukban kell viselniök. Ha az ily képek szemlélete képes minket azon érzelmek közé varázsolni, melyek hatása alá jutunk egy-egy enyhe májusi napon a teremtő legmagasztosb templomában: a lomb-boltozatos erdő belsejében, hol a legártatlanabb lények, a madarak khórusa zeng dicséneket, hol illatárt tömjén belyett fű-fa lehel áldozatként az égnek; hol a tölgy, nyár s juhar levelei mint imádkozó ajkak rezegnek és susognak; s hol a föltámadás és örökélet jelképes lámpáját a zöld lombokon áttörő, minden elhunyt után hajnalkor újra feltűnő nap képezi; ismételjük, ha képes ezen költői hatást előidézni, akkor jó, ha nem, akkor önmagát elítél. A festészeti művek technikai részét bírálgatni, az ecset titkait tanulmányozók föladata: de a művek egészének értékét azon benyomás határozza meg, melyet a művelt izlésű és fogékony kedélyű szemlélőre gyakorolnak, s így egy-egy kép kompozíciójának szépségei akkor is elragadhatnak, ha a ragyogó színek nem vesztegedhetik meg érzékeinket, hanem csak a tárgy körvonalait látjuk, — mint például fametszvé-

nyekben. — Ny szempontból kérjük olvasóinkat valamint eddigi, ugy mai és később közlendő azon képeinket bírálni, melyek egy-egy nevesb művész eredetijét fametszetű másolatban hozzák.

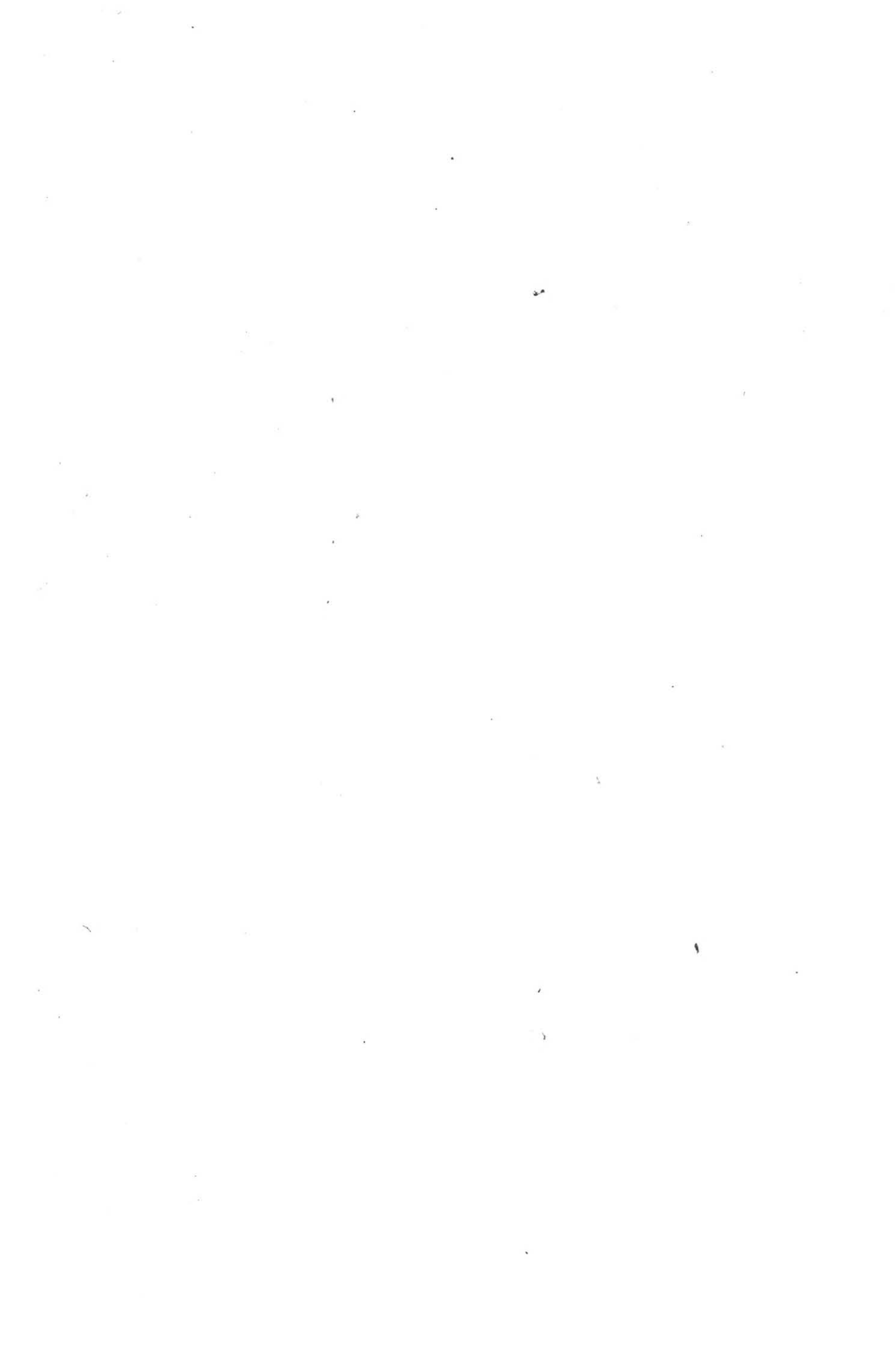
— (*Gyémántrepszés.*) Tudvalevő dolog, hogy legkitünőbb tulajdona a gyémántnak rendkívüli keménysége, s ép ezen tulajdonánál fogva vétetett legelőször figyelembe; ennek köszöni a görög „*Adamas*“ (győzhetetlen) elnevezését is. Azonbandacára ekeménységének, a gyémánt igen könnyen megtörhető különös vágás által, mely akár közönséges késsel is megtörténhetik. Ezen sajátosság jegeces alkatának következménye. Sok ismeretes ásvány, mint a pala, kiváló könnyűséggel reped meg bizonyos, meghatározott irányokban, de egyebekben szembetűnőleg ellentáll. A gyémántnak szintén meg van e tulajdona; könnyen repeszthető, s nem kevesebb mint négy irányban; t. i. közégyenesen az eredetileg nyolcszögű jegec felületéhez; s ha ez irányok valamelyikébe csak köcépszerű erőt alkalmazunk, darabokra török.

* (*Amerikai és a párisi világkiállítás.*) A congressusnak szeptet ütött fejébe a párisi világkiállítás. Morrill képviselő kiszámította, hogy az Egyesült-Államokból mintegy 75,000 személy fog annak megtekintésére utazni; közép-számítással 1500 dollárt véve fejenkint, a kiadás 112,500,000 dollárra rugna. Ez összeg érepénzben fizetve elnyelné az Egyesült-Államok arany- és ezüstbányáinak egyévi összes jövedelmét.

Hogyan változik meg némely hivatalnagysz alakja!

szinben világítani meg. Legjobban a leghamarább ez ugy érthetőnek el, ha egy részről egy liberális szellemben szerkesztett francia vagy angol lap jelennek meg Pesten; másrészt azonban ha Európa nevezetesebb városaiban ügyünknek több lapot nyernének meg. Ez utóbbi ugyan egy kis pénzbe kerülne, de ily körülményekben pár (?) ezer forint nem sajnálandó.

—v— (*Tengeri hajók magyar névm.*) Carina János fiumei hajótulajdonos és városi képviselőnek Deák Ferenc megengadta, hogy ez 500 tonna (5000 mázsa) képességű háromárbocos kerekkereskedelmi hajóját „Deák Ferenc”-nek keresztelhesse, s ezenkívül több fiumei polgár részvények alapján egyszermind gőzerőre alkalmazott tengeri hajót is fog építeni, mely az adriai hajóknak alkalmasint legnagyobbika lesz, s ezt is Deák nevére óhajtják keresztelni. Fiumében egy „Eötvös József” nevű nagy háromárbocos is van.

—v— (*Oroszország fővárosában egy magyar festést*) Zichy Mihályt — Zichy Antal országgy. képviselő fivérét — nagy kitüntetés ért, mert a Szentpétervárott mulatott angol trónörökös meglátogatta.

— (*Pozsonyban az alkotmány visszaállítása*) napján katonai zenekar hangoztatta a főtéren a Rákóczy- és Hunyady-indulót, miként levelezőnk írja, s ez különösen jó benyomást okozott.

—v— (*Számos közép-amerikai állatot*) fog kapni pesti állatkertünk. A közönség bizonyára még élénken emlékezik ama nevezetes hőstettekre, melyeket az amerikai hadviselés alatt egy ottani hazánkfia az Egyesült államok szolgálatában a déli lázadók ellen kifejtett, s miről akkorra meg is emlékeztek a lapok. Figyelmissy Fülöp ezredes ezen hazánkfia, a háboru békére fordultával a dél amerikai angol telepítvényekbe érdemei méltó elismerésül amerikai consulnak lön kinevezve, s e napokban székkelyéről Demerara városából levelet intézett az állatkert igazgatójához, melyből kitünik, hogy hazánkfia nem csak karddal tudott a magyar hírnévnek becstülést szerezni, de jelenleg más téren is folytatja dicséretes működését. Nevezett levelében ugyanis azon ajánlatot teszi, miszerint az állatkert, ugy szintén nemzeti muzeumunk számára ez év folytán számos állatot szándékozik küldeni, névszerint papagályokat, majmokat, hokkokat, óriás kigyókat, hangyászokat, tapirokat, tigriseket, s számos más állatot, melyek ép ottan — azon tropikus égélj alatt — nagy bőségben és választékosságban találhatnak. Lelkes hazánkfia ajánlata természetesen készséggel fogadtatott, s így kilátásunk van, hogy még ezen nyár folytán mind az állatkert, mind pedig muzeumunk tetemesen szaporodni fog értékes állatokkal.

* (*A moldvai magyarok insége*) fölségélyezésére Brailából az inségügyi bizottmány elnöksége szomorú kötelességét teljesíti, midőn adakozásra és könyörületre hívja föl a jósziveket, hogy adományaikkal enyhítsék a nagy nyomort, mely már az éhhalálig növekedett. A fölhívás az uralkodó inség ismertetésére, közli Márk Mózes szászkuuti ref. lelkész segélyt esdő levelét Czelder Mártonhoz: „A legnagyobb szükségre jutottunk, — mondja ez a

többi közt — ugyaanyira, hogy boldogok vagyunk, ha harmadnap alatt egyszer málét vagy puliszkát főzhetünk. El is esett azegény feleségem az étlenség miatt, ugy hogy talán meg is hal és mi utána. Nincs merre folyamodjunk. Magam is és az emberek sirnak, és kértek, hogy irjak, ha bennünket az éhhaláltól megmenthetne, nehogy ekkleziástól együtt elveszszünk.” E szomorú fölhívásra a „Hon” szerkesztősége 40 frttal megkezdte az aláírást. Ajánljuk olvasóink figyelmébe szegény testvéreink sorsát, kik egyedül csak tőlünk várják az onyhülést. Szerkesztőségünk szívesen elfogadja a könyörödományokat.

* (*Fiumének egész története van*) a közelebbi napokból. Az örömnép után Smaic polgári kapitány parancsára Mateovich, Giacich, Sgardelli és Walluschnig előkelő polgárokat elfogták, mint kik a népet „veszélyes tüntetésekre” izgatták s ellenök lázításipórt indítottak. A katonai őrséget is megsza porították. A polgárság két előkelő polgárt küldött Pestre, hogy a m. miniszteriumnál panaszt emeljenek. Gr. Andrássy Gyula miniszterelnök meg is keresztetávitat utján a horvát kancellárt, az elfogottak szabadon bocsátása ügyében, kiket néhány nap múlva — az érdemes Mateovich kivételével — szabadon is bocsátottak. Most már azonban Smaic ur a földet égni érzi talpai alatt, s hozzá kezdett a költözéshez, hogy ha több lesz kettőnél, maga is holmijai után ugorhasson. Éjjel szállítják butorait. A fiumeiak meg nem foghatják e tulságos elővigyázatot, miután ök akármely pillanatban készek följánlani fogataikat, hogy a kapitány urat kiszálítsák mindenestől a városból.

* (*Táncsics mellett*), ki megvakulva ül börtömben, melegen felszólal a „Hon.” Mindenki óhajtja és várja, hogy e sokat sujtott férfi visszanyerje szabadságát! A magyar miniszterium bizonyára mielőbb felnyitja nehéz börtöne ajtait.

* (*A báró Beust-család Magyarországon*) nem idegen. A felső megyékben jól ismerik e nevet, mely Szászországból származott hozzánk. B. Beust Edmund, ki Gyöngyösön lakik s neje az Almásy-családból való, egyike a legszabadelvébb magyar érzésű férfiaknak. Kelcsén (Zemplénben) b. Beust Róbert, Szántón pedig b. Beust Jenő lakik állandóan. Mindhárman a miniszter unokatestvérei.

—v— (*A vallási türelemnek Kossuth*) prágai evangélikus lelkész közelebb igen szép jelét tanusította. Az oda való zsidók tudniillik közelebb elhatározták imaházokat újból építeni s erre a nevezett lelkész felszólította a zsidó községet, hogy az építkezés ideje alatt végezze isteni tiszteletét a lutheránus templomban.

* (*Halálozások*.) Eördög falvi *Csuha Antal*, volt honvéd-ezredes és Pétervárad parancsnoka, febr. 22-én Kassán elhunyt élte 73-dik évében. Temetésén nagy néptömeg jelent meg, s ottani honvédtársai, számra mintegy harmincan, valamint a város, megye s a közel helységek értelmisége — megfelelő diszöltönyben követték a boldogult tetemeit. — Az 1848—49-iki évek egy másik ismert részese, *Vanner József* honvéd tüzér alezredes szintén e napokban hunyt el Sopronban. Egyike volt

azoknak, kiket a szenvedések és nélkülözések edzettek meg. Az utósó másfél év alatt a sopronyi vasuthivatalnál volt alkalmazva csekély fizetéssel, de beállott betegeskedése miatt ezt is megvonták tőle, s főnöke, Pesko Nándor ápolta halálaig! Egy öreg édes anyát hagyott hátra, kinek gyámola volt, s kiről most néhány székesfehérvári derék nő áldozatkészsége gondoskodik.

—v— (Szép házasság lehet a spanyol fejedelmi ház) körében. Egy távirati sürgöny ugyanis néhány nap előtt ezt jelentette: „Ferenc királyt Izabella királyné száműzte, mert ez nejét a tróntól megfosztani s a régensséget kikiáltani akarta. Mint állítják, Ferenc királyt igen fontos, a királynét nagyon kompromittáló okiratok vannak birtokában.“

Irodalom.

— (Az „Erdészeti és Gazdászati lapok“) februári azaz 2-ik füzeté megjelent, következő főbb tartalommal: A gubacs vetélytársa — a tölgykéreg. Mező- és erdőgazdászati viszonyaink. Árvahegye erdősegei. A francia merinó, párhuzamban a német és magyar merinóval. Előnyös-e az állam és nagyobb birtokosok részéről a deszkagyártás. Azon változásokról, melyeket a fa usztatás által szenved. (Előfizethetni e folyóírátra egy évre 5 fjjával Sporzon Pál szerkesztőnél Budán, vártér 155. sz. a.)

— (Heckenast Gusztáv kiadásában megjelent):

1.ör. „A magyar nyelv teljes szótára“nak 4-dik füzeté Ballagi Móról, mely az „előre“ szótól a „félre“-ig terjed. Ára 50 kr.

2.ör. „Gyakorlati és elméleti sertésnevelés“ saját tapasztalataik nyomán szerkesztették Dely Mátyás és Dely József állatorvosok. E hasznos gazdasági könyv a „Falusi könyvtár“ 6-dik füzetét képezi s ára 50 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— Pannonhalmára: F. I-nak. A népszerűen írt földtani cikkek szívesen látott vendégek s részenként meg fognak jelenni. A rajzokat külön mellékletben óhajtottuk volna, mert így a kéziratnak is illusztrátorunkhoz kell vándorolnia. A kérdéses küldemény az illető neve alatt akár az Akadémia palotájába, akár szerkesztőségünkhez is küldhető.

— Utrechtbe: K. L-nak. Sőt éppen részletes leírásokat kérünk, mert azokból ismerhetik meg olvasóink legjobban azon kiváló nép életét.

— Kecskemétre: P. G.-nak. Köszönettel vettük, de sajnáljuk, hogy az érdekes közleményt eredeti alakjában nem adhatjuk, minthogy azon csillagászati számokat, rövidítéseket olvasóink legnagyobb része meg nem értene.

— Pozsonyba: M. S-nak. Hasonlókat nem közölhetünk. Azt a másikat felét is csak némelyek igényei kielégítése végett adjuk.

— H. Nándorra: B. P. L-nak. Érdekes közleményeink halmaza nem engedi a szűkebb körök helyi eseményeire kiterjeszkednünk. Más alkalommal talán kérhetjük erre is.

— Pozsonyba: G. Gy-nak. Az ön küldeményére nézve is ez válaszunk.

— Bukarestbe: Oka, mert akkor érkezett, midőn a fő lap már egészen egybe volt állítva. Egyébiránt a hol Deák beszédeit s az országgyűlés tárgyalásait adjuk, ott másnemű közleménynek is megjelennie nem lehet tiszteletlenség. Tehát béke velünk!

— Pesten: S. F-nak. A most küldött cikk tartalma nem egyez meg lapunk irányával.

— Kassára: T. J. Már megérkezett.

— Veszprémben: S. J-nak. Egyebet a multkorinál ma sem válaszolhatunk.

— Gyöngyösi: L. J-nak. Egyikét sem közölhetjük, s így „igényei“ nem lehetnek teljesítve. Az a hon nem igen lenne dicső, melynek poétái a törökökön kívül a magyar grammatikát és szintaxist is oly módon agyonverik, miként ön több helyütt, például:

Tettek mezejéül elől

Ragyogjon neved, mely régen

Tespedve volt le a földben.

— Pécsell: Ny-nak. Az andocsi templom rajzát s leírását nem közöljük; a miket a kéziratban olvastunk róla, nem igen alkalmasak a tiszta ösmeretek terjesztésére. A két példányban küldött másik fénykép fölött rajzolónk fog határozni, de annyira tökéletlenek, hogy használhatóságuk fölött kételkedünk.

— Mármaros-Szigetre: F. B-nak. Hasonlókkal mindig szívesen látjuk. Azonban ilyenmű cikkeknek igen nagy előnyre szolgálnak, ha illusztrációval jelenhetnek meg. Tán az illető helyről lehetne rajzot kapni?

— Szigetvárra: M. F-nak. A kép és leírása márc. 24-dikén jön. Az újabb képet örömmel vesszük.

— Pesten: S. A-nak. A mostaniak közül csak az utóbbikat használhatjuk.

— Pesten: D. I-nak. E tárgyról nyelvünkön már sok cikk jelent meg, azért már ez sem vonzhat. Hason irányukat, de még nem ösmert tárgyakat örömeoseb, fogadnánk.

A kiadó-hivatal üzenetei.

— Aradon t. B. G. urnak. Már egyikkel sem szolgálhatunk.

— Orosházán: Benigni József urnak. 1866. első évnegyedi folyamattal már nem szolgálhatunk.

Mindazok, kik a legközelebbi

tiszt-ujítások

alkalmával alkotmányos hivatalba lépni akarnak, figyelmeztetnek

Zsoldos Ignác

SZOLGABIRÓI HIVATAL

cimű nagybecsű kézikönyvének most megjelent 4-dik új kiadására. Ezen minden a törvénykezésben előfordulható irománypéldákkal ellátott, a magyar t. társaság által „nagy jutalom“-mal koszoruzott munka kapható Müller Gy. kiadónál Pesten a „fehér hajó“-ban.

Ára füzve 4 frt. — Angol vászonba kötve 5 frt.

Melléklet: Előfizetési felhívás „1848“ című politikai napilapra.